

Herredsfoged Troels Winther på Astrupgård i Brøns Sogn

– en stærk sønderjysk ane

Af Svend Jacobsen

Troels Winther, der levede for mere end 550 år siden, har et umådelig stort antal efterkommere – så mange, at en tilfældig, nulevende person af dansk afstamning har en ikke ringe sandsynlighed for at stamme fra ham. Det er derfor vigtigt at skabe sikkerhed for hans efterslægts tidlige forgreninger i 15- og 1600-tallet, hvorfor det er et centralt punkt i artiklen at dokumentere oplysningerne om de ældste slægtleds personer. Artiklen slutter med en ligeledes omhyggeligt dokumenteret redegørelse for, hvad man kan sige om slægten før Troels Winther. Hans enorme efterslægt, der findes i alle samfundslag og i alle egne af Danmark, vil blive emnet for en fortsættelse af artiklen i et senere nummer.

Indledning

Genealogen Forst de Battaglia indførte i 1948 begrebet »stærk ane«¹ som betegnelse for en person, der har efterladt sig en uhyre mængde efterkommere, eller omvendt: som optræder på en uhyre mængde anetavler. Herredsfoged Troels Winther på Astrupgård, der havde sit liv og sit virke i det vestlige Sønderjylland i sidste halvdel af 1400-tallet og som døde for omkring 500 år siden, er et typisk eksempel på en stærk ane. Jeg vil endda gå så vidt som at vove den påstand, at der ikke findes nogen med Troels Winther jævnaldrende eller senere person i Danmark, der har et så stort antal *påviselige* efterkommere som han.² Han har ganske vist en hård »konkurrent« i den vel nok mest kendte af slagsen, nemlig borgmester Christiern Nielsen i Varde, der var jævnaldrende med hans børn. En betydelig del af dennes efterslægt blev allerede behandlet af sognepræst Jens Vahl i slutningen af 1800-tallet i den måske mest refererede danske slægtsbog.³

Når Troels Winther bliver en så stærk ane, som tilfældet er, skyldes det flere forhold.⁴ En væsentlig ting er, at den geografiske spredning og forgrening af hans efterslægt allerede starter i 3. slægtled. Hans søn Peder

Troelsen havde tre børn, født i begyndelsen af 1500-årene, som i virkeligheden hver især med rette kunne kaldes stærke aner. Med et af disse børn flytter en gren til Ribe og i de følgende led til København og Skåne. Og fra de andre børn breder et par grene sig hurtigt til Tønder-egnen og Varde-egnen og formentlig til Fyn, således at der allerede i slutningen af 1500-tallet er sket en spredning til vidt forskellige geografiske områder. Mere om denne udbredelse af slægten følger senere.

To andre forhold skal nævnes som årsager til, at Troels Winther bliver en »stærk ane«. For det første er der i hans nærmeste efterslægt et usædvanligt righoldigt kildemateriale,⁵ ved hjælp af hvilket man f.eks. kan bevise de ovennævnte tidlige forgreninger. For det andet er det for en slægt med rod i det sydlige Jylland væsentligt, hvordan den klarede sig igennem perioden midt i 1600-tallet, hvor først indtrængende svenske tropper, senere polske »hjælpe«-tropper hærgede og plyndrede, hvorefter det hele sluttede med en voldsom pestepidemi i 1659.⁶ Troels Wintthers efterslægt synes at have klaret sig rimeligt helskindet igennem denne periode.⁷

Jeg har i de sidste 20-25 år undersøgt Troels Wintthers efterslægt i alle linier, dels ved egne arkivundersøgelser af hidtil uudforskede grene, dels ved at gennemse en lang række trykte stamtavler og slægtsbøger for at finde andre slægter, der helt eller delvis også tilhører hans efterslægt. Det er resultatet af disse undersøgelser, der skal meddeles i det følgende. Efter en rent statistisk redegørelse for slægtens udbredelse følger en omtale af, hvad der tidligere er skrevet om slægten, en gennemgang af kildematerialet til de ældste slægtled, lidt om slægtens adelskab og en overvejelse af mulighederne for at føre slægten tilbage før Troels Winther. Endelig følger til sidst en grundig gennemgang af de første fem slægtled af efterslægten. En summarisk gennemgang af efterslægten op imod vore dage følger i 2. del af artiklen.

Efterslægtens udbredelse, tidsmæssigt og geografisk

Indholdet i denne artikel bygger på kendskabet til næsten 40.000 *forskellige* efterkommere af Troels Winther. Når jeg understreger ordet »forskellige«, er det, fordi mange efterkommere – specielt de sønderjyske – selvfølgelig stammer fra ham på flere måder, så ovenstående antal ville blive mangedoblet, hvis en efterkommer talte, hver gang vedkommende optrådte på efterslægtstavlen.

I tabel 1 er angivet de intervaller, i hvilke efterkommerne i de enkelte slægtled er født. Det ses, som det altid er tilfældet ved store efterslægts-tavler, at disse intervaller hurtigt bliver store, faktisk spænder de over mere end 125 år fra 10. slægtled. Som konsekvens heraf er de yngste i

Tabel 1: Statistisk oversigt over udbredelsen af Troels Winthers p.t. kendte efter-slægt.

Slægtled	Tidsperiode efter fødselsår	Geografisk udbredelse
1	o. 1420/25	Brøns
2	o. 1460-1480	+ Skærbæk
3	o. 1500-1515	+ Ribe
4	o. 1530-1570	+ København, Janderup v. Varde
5	o. 1570-1615	+ Skast, Emmerlev, Døstrup, Højer, fm. Odense
6	o. 1600-1660	+ hele det vestlige Sønderjylland, Ribe-egnen, Varde-egnen, Thy, flere sjællandske sogne, Skåne
7	1625-1704	+ yderligere Vest- og Nordjylland (Skagen), Viborg Amt, Sydslesvig, Norge
8	1650-1736	+ centrale og østlige sogne i Sønderjylland, Fyn, Lolland, Samsø, Bornholm
9	1681-1785	+ øvrige Jylland, Hirtsholmene, Grønland, Island, Tyskland, Holland
10	1706-1840	+ diverse mindre øer (Møn, Manø, Femø)
11	1727-1861	+ Færøerne, Frankrig, Rusland, USA, Vestindien
12	1746-1909	+ Asien, Afrika, Sydamerika, Australien
13	1781-1949	+ Canada, Mellemamerika, New Zealand
14	1818-1978	+ resten af Europa
15	1847-	
16	1869-	
17	1905-	
18	1923-	
19	1945-	
20	1965-	
21	1985-	

disse generationer født senere end de ældste i de følgende slægtled, ja, i 12. slægtled er de yngste født senere end nogle af de ældstes tip-tip-oldebørn! I hvert fald fra 15. slægtled må man formode, at der til stadighed fødes nye efterkommere, hvorfor der intet afslutningsårstal er på tidsperioderne derefter.

Til højre i tabel 1 er der kortfattet gjort rede for den geografiske udbredelse, idet der for hvert slægtled er tilføjet de nye områder, hvor slægten har bosat sig. Som nævnt i indledningen kan man se, at efter-

Ill. 1: Brøns kirke, et centralt element i slægtens historie, er en af landets længste landsbykirker. Den er som de fleste på egnen en romansk tufstenskirke og bygget i begyndelsen af 1200-tallet.

slægten hurtigt får bredt sig over et stort område. Således findes den allerede før år 1700 i store dele af Jylland, flere steder på Sjælland, bl.a. København, og er også etableret i Skåne, i Norge og syd for den nuværende dansk-tyske grænse.

Hvad der tidligere er udgivet om slægten

Den første trykte fremstilling af en større del af Troels Winthers efterslægt udkom i 1905 i form af værket *Slægten Astrup fra Astrupgaard i Nordslesvig gennem femhundrede år – personalhistoriske meddelelser af F. C. Sommer*, en stor, smuk bog i oktavformat. »På foranstaltning af en kreds af slægtens medlemmer fremtræder nærværende personalhistoriske arbejder«, skriver genealogerne F. C. Sommer og Louis Bobé i forordet til bogen og hentyder dermed til, at man i 1900 hos den norske familie Astrup i Kristianssand fandt nogle slægtsoptegnelser, som gav anledning

til, at interessen for slægtens historie blev vakt. De ældste slægtsoptegnelser, foretaget af provst Niels Nielsen Astrup i Roager Sogn i Sønderjylland i begyndelsen af 1690'erne, fører slægten tilbage til Troels Winther og yderligere et par generationer bagud, og Sommers og Bobés arbejde bestod bl.a. i at undersøge korrektheden af denne slægtslinie. Jeg vender tilbage til disse optegnelser i et senere afsnit. Ellers koncentrerer Sommer og Bobé sig om efterkommerne efter provstens søn Niels Nielsen Astrup, med hvem slægten kom til Norge, men medtager kun de mandlige efterkommere, altså bærerne af slægtsnavnet Astrup. Ganske enkelte andre grene af Troels Winthers efterslægt er sporadisk behandlet i en slags bilag.⁸ Endvidere indeholder bogen en lang række ordrette gengivelser af gamle dokumenter vedrørende Astrupgård og dens ejere.⁹

Næste bidrag til slægtens historie kom i 1948, da P. O. Andersen i *Sønderjysk Månedsskrift*¹⁰ skrev om fire sten, man havde fundet ved udløbet af Brøns Å, og som viste sig at være nogle næsten 400 år gamle gravsten over nogle af Astrupgårds ejere. Som opfølgning til denne artikel havde genealogen Carl Langholz et par kommentarer i *Sønderjysk Månedsskrift* senere samme år.¹¹

I 1955, 50 år efter udgivelsen af den første bog om Astrup-slægten, besluttede en ny kreds af slægtens medlemmer at lade udarbejde en ajourført udgave af bogen, og det skete ved O. Delphin Amundsen.¹² Den nye udgave er et genoptryk af den gamle, hvad angår de ældste led på Astrupgård. De norske grene er ført de mellemliggende 50 år frem, og oplysningerne i artiklerne fra *Sønderjysk Månedsskrift* er medtaget, mens dokumentgengivelserne er udeladt.

I 1996 udgav jeg sammen med Hans-Ole Mørk den første egentlige efterslægtstavle for Troels Winther,¹³ omfattende samtlige efterkommere til og med 10. slægtled, hvor TW selv er første slægtled. Tavlen behandler samtlige personer ensartet og omtaler i alt 4717 efterkommere. Til gengæld indeholder den ingen egentlige levnedbeskrivelser.

I forskellige andre sammenhænge optræder dele af Troels Winthers efterslægt, f.eks. i Carl Langholz's store anetavleværk om berømte danskere.¹⁴ Heri findes bl.a. en oversigtstavle, der viser forskellige danske digteres afstamning fra Troels Winthers søn Peder Troelsen.¹⁵ Troels Winther optræder her på tre anetavler: Frederik Paludan-Müllers, Hans Egede Schacks og Harald Kiddes. På den ene af disse tavler er slægten ført yderligere fem led bagud fra Troels Winther¹⁶ (spørgsmålet om hans forslægt tages op i et senere afsnit af artiklen).

Endelig burde man vel i vore dage også nævne, at Troels Winther optræder på en lang række anetavler, der kan ses på internettet. Selv om kil-

dehenvisninger kun forekommer sparsomt her, er det dog tydeligt, at oplysningerne stammer fra én eller flere af de ovenfor nævnte fremstillinger.

Kilder til de ældste slægtleds historie

De første fem-seks generationer af Troels Winthers efterslægt levede, som det fremgår af tabel 1, på et tidspunkt, hvor kilderne til bondegenealogi i almindelighed ikke flyder specielt rigeligt. Det har derfor en vis interesse at se lidt nærmere på, hvordan vi alligevel kan etablere disse første slægtled med rimelig stor sikkerhed. Det drejer sig primært om følgende tre grupper af kildemateriale:

- I. Provst Astrups slægtsoptegnelser.
- II. Slægtens gamle gravsten.
- III. Diverse dokumenter vedrørende Astrupgård.

Ad I. Provst Astrups slægtsoptegnelser.

Jeg har ikke selv set de originale optegnelser, som formentlig stadigvæk findes hos Astrup-slægten i Norge. F. C. Sommer, som skrev den tidligere nævnte bog om slægten i 1905, må have set dem og har gengivet dem ordret i bogen, så denne afskrift må vi holde os til og stole på. I gengivelsen er årstallet for optegnelserne angivet som 169., så måske har det sidste ciffer været ulæseligt. Da præsten Anders Hebo, som optegnelserne var bestemt for, døde i november 1692, er det dog begrænset, hvor mange muligheder der er for slutcifret.

Optegnelserne udgør naturligvis det helt centrale punkt i vores kendskab til slægtens historie. Derfor gengives de ordret og med kursiv nedenfor efter Sommers bog med efterfølgende grundige kommentarer og overvejelser. Tallene i kantet parentes [] markerer de enkeltoplysninger og -udsagn, som fortæller noget om slægten, og som kommenteres efterfølgende.

»Efter den hederlige og meget vellærde mands hr. Friederichs, sognepræst i Gram, hans til mig mundtlige og skriftlige begiering paa hans hr. svogers, den hederlige og høylærde mands Magr. Andreas Nielsen Heeboes vegne [1], at jeg ville meddele hannem en liden fortægnelse om voris familie og herkomst fra vores fædres adelsædegaard udi Astrup, – da haver jeg tjenstvilligst og skyldigst efterkommet min høytærede hr. fætters [2], Magr. Andr. N. Heeboes begiering og communiceret ham, hvis jeg for 40 aar siden, det første jeg kunne læse og skrive, af de bøger og gamle documenter, som da fandtes, dog udi feidetiden derefter distraheret [3], coligeret haver efterfølgende:

Anno 1408 efterlod den velbr mand Ejlerdt Juel sig paa Astrupgaard, som da

var 7¹/₂ heele gaarde i Brøns og Skerbeck sogner, tvende jomfruer, neml: Anna og Inger Ejlersdtrr Juel [4].

Nogen tid dereffter fremstillede sig en adelsmand af Vendsyssel ved navn Sven Winter [5], som havde i en duel dræbt en anden adelsmand i Vendsyssel, og hvilken, endog han havde erlanget kongl. may. fred, saa kunne han dog ikke bekomme de adelige frenders fred, tænkte derfor at se sig om en sicker voning og leilighed her under fyrstendømmet Slesvig, begierede derfor og fick Anna Ejlersdtr Juel til sin gemahl og gaarden med dens pertinentier til sin ejendom.

Forbemelte velbr. Sven Winter og hans frue avlede tilsammen foruden andre flere børn Troels Winter; han beholdt gaarden i sin forrige frihed og befriede sig med velbr. junkers til Troiborg Peder Ranzows datter [6], og blev hannem, foruden anden morgengave eller udstyr, givet med hende 4 gode marsk-enge ved Misthusum, som endnu ligger frie og uden ald afgift til gaarden, og er iblandt dem, som endnu kaldes Peder Ranzows enge [7].

Welbr. Troels Winter avlede med sin frue Peder Winter. Han fik samme adelige sædegaard med ald sit tilliggende; og som der da var faa eller ingen adelige personer her i egnen, befriede han sig med hr. H. Nielsens datter, præst i Brøns [8], og derover forloredede sin adelige frihed, og blev dereffter herreds-foged udi Hvidding Herred. Hans navn staaer tegnet og indført i gamle skiøder og breve, og iblandt dem som jeg har seet og læst daterede Ao 1552 og derefter [9].

Han avlede med sin hustrue tvende sønner: Hans og Niels Pedersen Winter. Deres ældste søn Hans Pedersen Winter gav hans fader den gaard i Skierbek sogn, kaldet Ulderuplund, hvorpaa han boede og avlede med sin hustrue en søn, som var Anders Lund, fyrstelig herreds-foged i Høyer [10], hvis søn Foeder Lund, som endnu og betræder sin faders sted og er fyrstelig herredsfoged, endnu lever. Hans datter var Fr. Catharina Husmanns i Ribe og hr. amtsforvalters kiereste paa Lundgaard. Hans søn var Anders Lund, forrige tolder i Riibe [11].

Niels Pedersen Winter, som effter hans sl. faders død beholte gaarden, anvendte i mange aar stor fliid paa studeringer, baade her hjemme under private tyske præceptores information, saavel som og nogle aar udi Hamborg [12]. Da han forstod sig paa, at den adelige frihed var forlored, changerede han og stamme-navnet Winter [13], og som her da ickun fandtes faae, som kunne læse og skrive, meget mindre forstaae lands lov og rætt, da antog han ej alene sin sl. faders gaarde, men endog bestillingen, og var herreds-foged i Hvidding i mange aar [14]. Han befriede sig i Hvidding herred i Friisland og det i Toftum i Emmerspil sogn og avlede med sin hustrue, Ingeborg Nielses, sønner og døtre [15].

Om tre alleneste er her at skrive:

Anders Nielsen Heeboe, som annammede sit patrimonium og reiste fra fyrstendømmet Slesvig under Danmarks krone, og avlede først Niels Heeboe den ældre, hvis sønner skal have været magr. Anders Nielsen Heeboe, sognepræst i Thisted i Thy og Niels Nielsen Heeboe den yngre.

Ill. 2: Peter Rantzaus Trøjborg, som det ser ud i dag.

Om denne sl. mands familie, hvorvidt den sig under kronen har udsprede, vide hans efterkommere nord i Ribe bedre underretning end som vi her sønden Ribe [16].

Kierstin Nielsdatter Heeboe, som blev udgiftet til en fornemme mand i Lange-Tveed i Frøes herred og blev mormoder til doctor Claudius Plum, professor i Kiøbenhavn [17].

Troels Nielsen, vores farfader, befriede sig og i Friisland i Harsbøls sogn med Catharina Frødesdatter [18], og avlede med hende sønner og døttre, iblandt hvilke den yngste, nemlig vores fader Niels Troelsen i Astrup, som var sødskendebarn til Niels Heeboe den ældre; han beholdt gaarden og avlede med sin hustrue Maren Hansdatter; herredsfogeden Hans Pedersens datter, sønner og døttre, i alt 12, af hvilke 2 sønner og 4 døttre endnu lever« [19].

[1]. »Hr Friederich i Gram« er Frederik Hansen Friis (1628-1704), sognepræst i Gram og provst i Gram Herred. »Mag. Andreas Nielsen Heeboe« er Anders Nielsen Hebo (ca. 1620-1692), sognepræst i Thisted-Tilsted. Han var gift med Frederik Hansen Friis's søster Anne Hansdatter,¹⁷ så det er altså korrekt, at han er svoger til A. N. Hebo.

[2]. Anders Nielsen Hebos farfar Anders Nielsen på St. Hebo i Janderup Sogn og provst Astrups farfar Troels Nielsen på Astrupgård var brødre. Det er altså ikke rigtigt, når provsten kalder A. N. Hebo for sin

fætter, de er halvfætre (næstsøskendebørn). Det kan man dog ikke bebrejde ham, at han gør, for det var almindeligt i Sønderjylland i forbindelse med familieangivelser at omtale et slægtsforhold som nærmere, end det faktisk var.¹⁸

[3]. »hvis jeg for 40 aar siden« – hvis tallet er nogenlunde korrekt, har han læst de pågældende dokumenter omkring 1650/52, hvor han var ca. 10 år gammel, så det er nok tvivlsomt, hvor mange detaljer han så faktisk kan huske. Ligeså er det tvivlsomt, hvad det er for nogle »bøger og gamle dokumenter«, han har læst, men nogle af dem må være de samme dokumenter, som en senere ejer af gården, sognefoged Peder Bjørn, lader tinglæse i 1741.¹⁹ »Feidetiden« må referere til svenskekrigen 1657-58 og de dermed forbundne ødelæggelser, jf. det indledende afsnit. Derfor kan han sagtens have set nogle papirer, som vi ikke kender i dag, men hvad det er, er det omsonst at gætte på.

[4]. Der kendes ingen Juel-slægt, hvor de pågældende navne optræder,²⁰ men pudsigt nok blev en Thomas Iversen af Stjerne-Juel'ernes familie²¹ indsat som biskoppelig lensmand på Trøjborg omkring 1490,²² altså på Troels Winthers tid. Der har dog givetvis været en forbindelse mellem Astrup-slægten og en slægt Juel, se afsnittet om slægten før Troels Winther.

[5]. Der kendes ingen adelsslægt Winter fra Vendsyssel, men en ikke særlig fremtrædende slægt af dette navn kendes fra 1400-tallet fra Mors.²³

[6]. Det er næppe sandsynligt, at Troels Winther, hvis adelskab synes yderst tvivlsomt (herom senere), skulle ægte en datter fra den mægtige Rantzau-slægt. Endvidere findes der ingen Peder Rantzau, som har ejet Trøjborg på det tidspunkt. Faktisk fik slægten først forbindelse med Trøjborg i 1566,²⁴ da Daniel Rantzau fik godset som len af kongen, og da han døde samme år, blev det overtaget af broderen Peter.²⁵ Så der har altså været en Peter Rantzau på Trøjborg, men først på Troels Winthers børnebørns tid.

[7]. Denne oplysning er korrekt, jf. dok. nr. 11 (se nedenfor under ad III. Diverse dokumenter vedr. Astrupgård). De dér omtalte fire enge i Misthusum kan meget vel være kaldt Peder Rantzaus enge i folkelig omtale.

[8]. Det er uklart, om han mener H. Nielsen eller Hr. Niels, men i begge tilfælde kan vi konstatere, at en sådan præst ikke ser ud til at have eksisteret.²⁶ Da det må dreje sig om en præst fra den katolske tid, kan der kun være tale om en uægteskabelig datter, og en sådan må siges at have været et særdeles upassende parti for en herredsfogedsøn fra en af egnens største gårde.

[9]. Som det vil fremgå af den senere følgende dokumentoversigt, findes der talrige aktstykker ældre end 1552, hvor Peder Troelsen er nævnt, og i øvrigt intet fra det år. Derfor må man i første omgang undre sig over denne meddelelse.

[10]. I denne oplysning er der en fejl, idet Hans Pedersen ikke var far til herredsfoged Anders Lund, men farfar.

[11]. Oplysningen om Anders Lunds søn Fedder Lund og dennes børn er korrekte, selv om man kan undre sig over, at han ikke har kendt Fedder Lunds øvrige børn.²⁷

[12]. Dette kan godt være rigtigt, selv om vi ikke kan eftervise det. Det var ikke ualmindeligt, at de velhavende storbondesønner i Sønderjylland brugte nogle år på at lære at læse, skrive og regne.²⁸

[13]. Dette må være noget, provsten finder på. Hverken Niels Pedersen eller faderen Peder Troelsen nævnes nogen sinde med tilnavnet Winter.

[14]. Det må være en forveksling med faderen Peder Troelsen. Niels Pedersen opnåede aldrig herredsfogedembedet.

[15]. Det er rigtigt, at Niels Pedersens hustru hed Ingeborg, ifl. hendes gravsten, men hendes angivne afstamning er problematisk. Se herom senere i artiklen.

[16]. Oplysningerne om Hebo-slægten er rigtige.

[17]. I denne sætning er der hele fire fejl. Professor Claus Plums far-mor, ikke mormor, var Kirsten Pedersdatter. Hun er datter af Peder Troelsen, altså ikke af Niels Pedersen, og hun er da slet ikke en Hebo. Hun blev gift med borger Frands Madsen i Ribe og ikke med »en fornemme mand i Lange-Tveed i Frøes Herred«. Denne fornemme mand er formodentlig Jesper Hansen²⁹ (1608-1677), herredsfoged i Frøs og Kalvslund Herreder, som boede i Langetved i Skrave Sogn.³⁰ Han var Niels Astrups morbror, og provsten har sikkert besøgt ham som barn. Denne sammenblanding må siges at være helt uforståelig.

[18]. Oplysningen er givetvis rigtig, idet Troels Nielsen i hvert fald havde en søn Frøde.³¹

[19]. Mærkværdigvis er der hele to fejl i dette sidste afsnit til trods for, at det vedrører provst Astrups nærmeste slægt. Hans mors far hed Hans Andersen,³² ikke Pedersen, og hans far har i hvert fald ikke været det yngste af Troels Nielsens børn, men har muligvis nok været den yngste søn. Hans søster Karen Troelsdatter, der bliver gift i Emmerlev Sogn, får et barn endnu i 1660,³³ så hun kan næppe være født før tidligst i 1615 og er i hvert fald yngre end Niels, der formentlig er født 1609/10.

Hvilken samlet vurdering kan vi nu ud fra dette give af provst Astrup som meddeler og af optegnelsernes troværdighed?

Optegnelserne er åbenbart foretaget som et bestillingsarbejde af halv-fætterten, Hr. Anders Hebo i Thisted, overbragt af én af Niels Astrups præstenaboer, Hr. Frederik i Gram. Nogen større indsats synes han ikke at have gjort i anledning af henvendelsen, f.eks. har han tydeligvis ikke besøgt Astrupgård for at læse de gamle papirer igen, som han næppe har set på, siden han var dreng. Nogle må der have været tilbage på gården, i hvert fald dem, Peder Bjørn kunne fremlægge i 1741. I det hele taget viser provsten ikke det store engagement omkring opgaven, jf. også de mange lidt uforståelige (sjuske) fejl i slutningen.

Grundstammen på Astrupgård er korrekt. Tip-tip-oldefaderen Troels Winther, sønnen, tipolde-faderen Peder Troelsen, dennes sønner Hans og Niels (oldefar), Niels' sønner Anders og farfaderen Troels (mærkeligt nok omtaler han ikke sønnen Fedder, der dog havde halvdelen af fødegården³⁴), og endelig faderen Niels. Disse personer har der været talt om i generation efter generation på Astrupgård, han har set deres navne i de gamle papirer, og vi kan i dag gennem de dokumenter, der omtales under kildegruppe III, opstille en tilsvarende slægtsrække. Jeg tror, at han i højere grad kan huske, hvad han har hørt, end hvad han har læst, stadig taget i betragtning, at han kun var en ret lille dreng, da han læste papirerne. Afslørende er det, at han slynger årstallet 1552 ud som det, hvor han tilsyneladende første gang har set Peder Troelsens navn på et papir, selv om der har været mindst 13 dokumenter fra før 1552, hvor han nævnes. Typisk også, at han refererer historien om Troels Winthers påståede far Svend Winter, som skulle have dræbt en mand i en duel og være flygtet – en fortælling, han som dreng sikkert har syntes, var spændende.

Hvad angår detaljerne omkring personerne, f.eks. brugen af navnet Winther/Vinter, hvem der har været herredsfoged m.m., husker han ikke så præcist og begynder at bytte rundt på navnene, og hvad angår sidegrenene, er det tydeligt, at han har kendt nogen af sine fjerne slægtninge, f.eks. herredsfoged Fedder Lund i Højer og professor Claus Plum i København. Hvordan de hænger på slægten, ved han ikke nøjagtigt, men har dog en idé om det.

Hans oplysninger om slægten før Troels Winther, slægtens adelskab og de ældste Astrupgård-hustruer vender jeg tilbage til i senere afsnit.

Alt i alt vil jeg tillade mig at sige, at nogen troværdig kilde er den gode provst Astrup ikke, men der synes dog at være *et gran af sandhed* i det meste af, hvad han skriver, og med hensyn til den lige mandlige linie på Astrupgård, ved han besked.

Ad II. Slægtens gamle gravsten.

De sten, man i 1948 opdagede ved Brøns Sluse, var fire ensartede gravsten, af størrelsen 60 x 88 cm. Da man fandt stenene, var det stadig muligt at læse størstedelen af indskrifterne på dem, og de lyder som følger:³⁵

- 1) »Heir leger begravnen salige Peder Troelsen som boede i Astrup Anno 1560«.
- 2) »Heir leger begravnen salige Kerstin Pers som boede i Astrup Anno 1553«.
- 3) »Heir leger begravnen salige Niels Persen som boede i Astrup Anno 1579«.
- 4) »Heir leger begr[aven] salige Engeb Nils Kun som [boede i] Astrup Anno ...«.

Kun på den sidste sten var indskriften beskadiget.

Der er næppe nogen tvivl om, at selv om det ikke direkte står på stene- ne, betyder de anførte årstal personernes dødsår.³⁶

Gravstenene har givetvis oprindelig ligget inde i Brøns Kirke og dæket et gravsted i kirkegulvet for Astrupgårds slægtens medlemmer.³⁷ Hvor længe de har gjort det, ved vi ikke. I vore dage er stenene henlagt sammen med adskillige andre gravsten i »mindehjørnet« på Brøns Kirke- gård. Desværre er de nu så medtagne af vind og vejr, at man kun tydeligt kan læse indskriften på sten nr. 1, og brudstykker kan læses på sten nr. 2 og 3 i god belysning.

Ad III. Diverse dokumenter vedrørende Astrupgård.

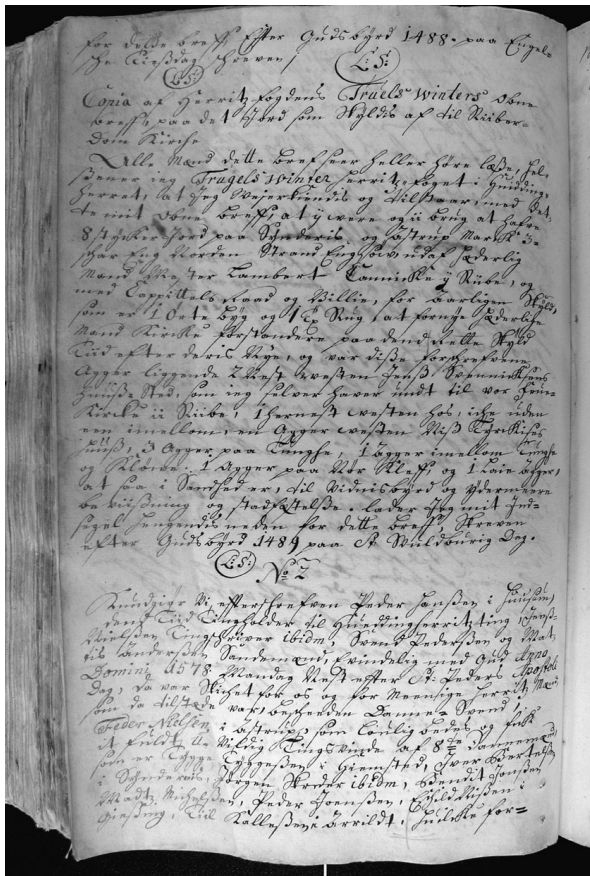
Nedenfor følger en kronologisk oversigt over de aktstykker, der ved- rører Astrupgård og dens beboere i perioden 1488-1640.³⁸

Dok. 1. 20/5 1488:	Skøde til Troels Winther på en toft vest for Astrupgård. ³⁹
Dok. 2. 1/5 1489:	Brev fra Troels Winther til Ribe Domkapitel om afgift af jord, han selv har skænket ⁴⁰ (ill. 3).
Dok. 3. 13/2 1509:	Skøde til Peder Troelsen på en eng i Gjesing. ⁴¹
Dok. 4. 24/1 1513:	Skøde til Peder Troelsen på Vrågård. ⁴²
Dok. 5. 14/3 1513:	Tingsvidne til Peder Troelsen om Vrågårds jord- skyld. ⁴³
Dok. 6. 2/5 1513:	Skøde til Peder Troelsen på en eng i Gjesing. ⁴⁴
Dok. 7. 30/5 1513:	Skøde til Peder Troelsen på noget af Hans Harschegs gods på Gjesing Mark. ⁴⁵

- Dok. 8. 7/3 1514: Arveforlig mellem Peder Troelsen og hans svogre om, hvad moderen og hans søstre skal arve.⁴⁶
- Dok. 9. 8/5 1514: Skøde til Peder Troelsen fra hans svogre på Astrupgård og Moesbøl Gods.⁴⁷
- Dok. 10. 1/3 1529: Skøde til Peder Troelsen på gods i Gjesing.⁴⁸
- Dok. 11. 4/7 1530: Peder Troelsen får lavhævd på nogle enge i Misthusum.⁴⁹
- Dok. 12. 7/7 1533: Skøde til Peder Troelsen på eng i Søndernæs.⁵⁰
- Dok. 13. 6/5 1541: Christian III's lejdebrev til Hans Pedersen på Ulleruplund, som i nødværge har dræbt en mand.⁵¹
- Dok. 14. 14/6 1544: Skøde til Peder Troelsen på eng i Gjesing.⁵²
- Dok. 15. 21/11 1546: Forlig mellem Peder Troelsen og søn Niels på den ene side og herredsfoged Mikkell Holm på den anden.⁵³
- Dok. 16. 12/12 1547: Skøde til Peder Troelsen på gods på Astrup, Søndernæs og Gjesing Marker.⁵⁴
- Dok. 17. 22/2 1548: Hertug Hans befaler amtmand Sivert Rantzau at forlige Hans Pedersen på Ulleruplund med Ullerup bymænd.⁵⁵
- Dok. 18. 26/3 1552: Hans Pedersen får arvefæste på Ulleruplund.⁵⁶
- Dok. 19. 5/8 1561: Dom i striden mellem brødrene Hans og Niels Pedersen om fædrene arv.⁵⁷
- Dok. 20 og 21. 6/9 og 18/11 1561: Om striden mellem Hans og Niels Pedersen og svogeren Frands Madsen i Ribe om arv efter Peder Troelsen.⁵⁸
- Dok. 22. 31/1 1564: Strid mellem Hans Pedersen og Frands Madsen om gods i Ribe. Sidstnævnte pantsætter sit hus.⁵⁹
- Dok. 23. 27/10 1567: Niels Pedersen lader sin jord opmåle.⁶⁰
- Dok. 24. 29/10 1576: Niels Pedersens søn Fedder Nielsen frifindes for at have ladet Asmus Mortensens græs afæde og for at have slået ham.⁶¹
- Dok. 25. 6/11 1576: Niels Pedersen sagsøger randsnævningene i Hviding Herred, fordi de har dømt ham for at have kørt korn til Ulmølle i stedet for Brøns Mølle.⁶²
- Dok. 26. [udat.] 1576: Herredsfoged Niels Mikkelsen sagsøger Niels Pedersen for nogle ord, han har sagt ham.⁶³
- Dok. 27. 8/3 1578: Dom over Niels Pedersen angående ejendomsretten til Brøns Enge.⁶⁴
- Dok. 28. 8/3 1578: Dom over Niels Pedersen angående dennes påstand om ejendomsretten til et Fæstehus.⁶⁵
- Dok. 29. 8/3 1578: Strid mellem Niels Pedersen og Ribe Domkapitel

- om afgiften af det stykke jord, som Troels Wintther skænkede kapitlet (jf. dok. 2). Hertug Hans henviser sagen til Hviding Herredsting.⁶⁶
- Dok. 30. 8/3 1578: Dom over Niels Pedersen, fordi han har brudt forliget med herredsfoged Niels Mikkelsen⁶⁷ (jf. dok. 15). Niels P. idømmes lovens strengeste straf.
- Dok. 31. 8/3 1578: Mag. Thomas Knudsen, kannik i Ribe, rejser sag mod Niels Pedersen, som er i restance af nogle agre.⁶⁸
- Dok. 32. 8/3 1578: Niels Pedersen sagsøger herredsfoged Niels Mikkelsen for en dom vedrørende nogle agre. Et brev udstedt af Hans Ahlefeldt, der kunne belyse sagen, har Niels Pedersen mistet.⁶⁹ Samme sag som dok. 27.
- Dok. 33. 8/3 1578: Niels Pedersen sagsøger grundejerne i Hviding Herred, som har frasvoret ham noget land.⁷⁰ Samme sag som dok. 28.
- Dok. 34. 8/3 1578: Dom imellem Hans Pedersen og Ullerup bymænd bl.a. vedrørende en vej, han har lukket.⁷¹
- Dok. 35. 6/8 1578: Niels Pedersen klager til hertug Hans over forskellige domme, der er gået ham imod, og bønfalder hertugen om at hjælpe sig mod herredsfogden Niels Mikkelsen. Han nævner bl.a. noget jord, hans forfædre har haft i 200 år, og som nu er blevet ham fradømt.⁷²
- Dok. 36. [udat.] 1578: Tingsvidne til Fedder Nielsen på faderens vegne angående jordskyld.⁷³
- Dok. 37. 19/6 1579: Niels Pedersens arvinger beder om at få en eng tilbage, deres far er blevet fradømt.⁷⁴
- Dok. 38. 28/8 1592: Forlig mellem brødrene Anders, Fedder og Troels Nielsen om arv.⁷⁵
- Dok. 39. 27/3 1602: Statholder Gert Rantzau meddeler dispensation fra loven om selvejergods og tillader deling af Astrupgård.⁷⁶
- Dok. 40. 6/9 1604: Skøde til Fedder og Troels Nielsen på medarvingernes del i Astrupgård.⁷⁷
- Dok. 41. 15/6 1608: Dom mellem byfoged Peder Frandsen i København og Anders Heboes arvinger angående arv fra Astrupgård.⁷⁸

Ill. 3: Et af de 26 dokumenter, Peder Bjørn lod tinglæse i 1741. Det drejer sig om dok. 2 om Troels Winthers afgift til Ribe Domkirke af den jord, han selv har skænket.

- Dok. 42. 19/8 1620: Borgere og råd i København skal godkende gyl-digheden af skødet dok. 40.⁷⁹
- Dok. 43. 30/1 1626: Fedder Nielsen lader tinglæse skødet dok. 4.⁸⁰
- Dok. 44. 31/8 1629: Tingsvidne til Jens Feddersen angående Vrågårds Mark.⁸¹
- Dok. 45. 13/9 1630: Niels Feddersen lader tinglæse dok. 5.⁸²
- Dok. 46. 22/12 1635: Kongen befaler amtmand Jørgen Ahlefeldt at dømme mellem Skærbæk sognemænd og Fedder Nielsens enke og salig Troels Nielsens arvinger i en sag vedrørende Astrupgårds gods i Moesbøl.⁸³
- Dok. 47. 6/5 1639: Niels Feddersen lader tinglæse skødet dok. 11.⁸⁴

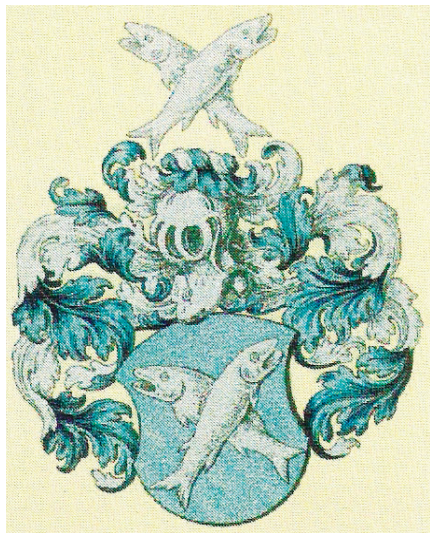
Ved at se dokumentlisten igennem kan vi hurtigt etablere slægtsrækken fra Troels Winther til sønnen Peder Troelsen, dennes sønner Hans og Niels og svigersøn Frands Madsen, Niels Pedersens sønner Anders, Fedder og Troels, samt Fedders sønner Niels og Jens. I store træk den samme slægtsrække, som provst Astrup beskriver.

Slægtens adelskab

Provst Niels Astrup er ikke i tvivl på det punkt. Han kalder uden tøven Astrupgård for »vores adel-sædegård« og betragter Troels Winther som en adelsmand. F. C. Sommer gør i sin bog meget omhyggeligt og grundigt rede for sine overvejelser omkring det tvivlsomme i dette adelskab, så jeg vil primært henvise læserne til hans bog på dette punkt frem for at gentage alle argumenterne.⁸⁵

Sommer betragter ham som en »våbenførende frimand«, d.v.s. en anset bonde, der havde visse privilegier og som førte et våben uden at tilhøre adelen. Vi kender faktisk kun våbnet fra et enkelt tilfælde, nemlig 16/11 1539, hvor sønnen Peder Troelsen sender et brev til ærkekiakonen i Ribe Jørgen Gyldenstjerne og beder om, at præsten i Brøns må få mere i løn.⁸⁶ Våbnet viser to korslagte fisk (ill. 4) med randindskriften »s' per t...n«. ⁸⁷ Det synes at være stærkt inspireret af Hviding Herreds våben (ill. 5), som i eksempler fra ca. 1380 og 1434 viser tre fisk, der ligger med hovederne over hinanden,⁸⁸ og har vel været brugt i den periode, hvor slægten besad herredsfogedembedet. Sidenhen ses våbnet ikke at have været brugt. Om Troels Winther har brugt samme våben, ved vi faktisk ikke, idet hans segl i de to tilfælde, hvor det er bevaret,⁸⁹ er så ødelagt, at man ikke kan se, hvad det forestiller.⁹⁰

Min konklusion er den, at Troels Winther, selv om han og sønnen har været våbenførende, ikke har været adelige, men han har tilhørt en anset og indflydelsesrig slægt, der måske nogle generationer længere tilbage har været lavadelig. I 1300- og 1400-tallet findes på egnen omkring og syd for Ribe adskillige eksempler på en såkaldt »fogedadel«, ⁹¹ d.v.s. lavadelige slægter med meget beskedne godsbesiddelser, som kun opretholdt en vis status og visse privilegier i kraft af deres embeder som fogder af forskellig slags (hertugelige, kongelige, biskoppelige o.l.). Henrik Fangel har påvist, at denne lavadel helt forsvinder fra området i løbet af 1500-tallet, men at der fremdeles er mange selvejerbønder på egnen.⁹² De gamle lavadelsslægter har givetvis levet videre i disse selvejerbondeslægter, og Troels Winther kan meget vel tænkes at have tilhørt en sådan slægt.

Ill. 4: Peder Troelsens og sikkert også Troels Winthers våben med de to krydslagte fisk, som det er fremstillet kunstnerisk i F. C. Sommers bog efter tegning af A. Thiset.

Ill. 5: Hviding herreds våben med tre fisk, der lægger hovederne sammen, i et eksempel fra 1434 (Paul Bredo Grandjean: *Slesvigske købstæders og herreders segl indtil 1660*, Kbh. 1953, tavle 10d).

Slægten før Troels Winther

Med alle de umådeligt mange efterkommere, Troels Winther har, deriblandt adskillige slægtsforskere (!), er det selvfølgelig et interessant spørgsmål, om man kan føre slægten endnu længere tilbage. Provst Astrup gør det jo i sine optegnelser, idet han omtaler Troels Winther som søn af Svend Winther og Anne Eilersdatter Juel, datter af Eiler Juel til Astrupgård, der levede 1408. Hvordan skal vi nu forholde os til det, og kan man evt. fremsætte et bedre forslag. Jeg vil behandle spørgsmålene i en række punkter:

1) Troels Winther nævnes aldrig nogensinde med sit patronymikon. Derfor kan vi ikke umiddelbart vide, hvad hans far har heddet. Som jeg vender tilbage til senere, ved vi ikke med sikkerhed, om Svend Troelsen på Ulleruplund er hans søn, men det er dog sandsynligt, at han er det, og i så fald den ældste. Derfor kan det meget vel tænkes, at Troels Winthers far faktisk har heddet Svend Winther, som provst Astrup skriver, men endnu har han ikke kunnet påvises dokumentarisk. I den sammenhæng er det værd at bemærke, at fornavnet Svend var ganske almindeligt i egnen syd for Ribe i 1400- og 1500-tallet. Jævnside med Troels

Winther optræder f.eks. Jens Svendsen i Astrup som sandemand 1482-1520, Svend Lassen i Astrup i 1513, Olle Svendsen i Søndernæs i 1488 og Svend Enevoldsen i Ullerup i 1488.⁹³ Det skal også bemærkes, at navnet Svend forekommer i de i forrige afsnit omtalte lavadelsslægter, således nævnes Svend Jensen i Rejsby 1385-98 og sønnen Klaus Svendsen i Hviding 1427-52.⁹⁴

2) Hvis vi tror på, at Troels Winthers far har heddet Svend Winther, har denne næppe været en adelsmand fra Vendsyssel. Det virker som en god historie, der findes i tilsvarende versioner i andre slægter. Der kan dog godt være det gran af sandhed i det, at han er blevet gift ind på gården, men hvad angår hans egen slægt, er det mere sandsynligt, at han var beslægtet med nogle af de andre Winther'e, der fandtes på egnen. I 1400-tallet nævnes f.eks. Jens Winther i Hviding Herred 1485, Laurids Winter i Ribe 1479-1506 og fogden Ingvard Winter i Ribe 1442-51.⁹⁵

3) Hvad angår provstens anden påstand, at Troels Winthers mor har været en Juel, har jeg tidligere nævnt, at de omtalte personer ikke kan finde plads i de to store Juel-slægter, Stjerne-Juel'erne og Lilje-Juel'erne. Der findes dog også en tredje slægt, som i Danmarks Adels Aarbog kaldes »Jul af Sønderjylland«,⁹⁶ som umiddelbart påkalder sig lidt mere interesse. Dens stamfar er Peder Jul, der var borgmester i Flensborg i sidste halvdel af 1300-tallet, og som havde sønnerne Iver, Thomas og *Troels* Jul samt flere døtre.⁹⁷ Peder Jul var gift med Mette, en datter af Segebod Krummedige til bl.a. godset Løgismose på Fyn og Cecilie Skram, hvis slægter begge kan føres længere tilbage. Adskillige slægtsforskere, der har interesseret sig for Astrupgård-slægtens afstamning, har indsat den nævnte Troels Jul på Astrupgård i stedet for familieoptegnelsernes Eiler Juel,⁹⁸ hvorefter Troels Winther skulle være opkaldt efter sin morfar.

4) Selv om det ser besnærende ud med Troels-navnet,⁹⁹ og selv om det tidsmæssigt godt kan passe, tror jeg ikke, at denne teori er rigtig. Først og fremmest, fordi der intet dokumentarisk belæg er for den. Det eneste, vi ved om Peder Juls søn Troels, er, at han i 1401 bliver gjort fuldmyndig af broderen Iver Juel til at tinge med Jens Petersen om Løgismose.¹⁰⁰ Der er ingen kilde, der forbinder ham med Sønderjylland, udover at han formentlig er født i Flensborg. Endvidere gælder det generelt, at slægtsforbindelser mellem Flensborg og de vestlige landsogne i Sønderjylland var uhyre sjældne, og Astrupgård-slægten synes i langt højere grad at være knyttet til Ribe og egnen deromkring – jf. pkt. 5).

5) For at argumentere for en anden og mere plausibel teori vil jeg henvende opmærksomheden på en selvbiografi, skrevet af den særprægede præst Johannes Oldendorph i Haderslev, som levede 1524–1566.¹⁰¹ Han skriver i indledningen en del om sin familie, bl.a. fortæller han, at hans morfar Hans Iversen Holst boede i Ribe og var gift med Bodil, som »var født i en familie med navnet Juul, efter en anden gren kaldes den Vibe. Begge familier er ret udbredte i Ribe og i Hviding Herred, hvorfra Peter Truelsen med sine efterkommere og sin slægt stammer«. ¹⁰² Senere i selvbiografien kalder han professor Hans Frandsen, Peder Troelsens dattersøn, som han besøger i København, for sin slægtning.¹⁰³ Man skulle jo tro, at Johannes Oldendorph vidste besked med tingene, da han levede over 100 år før provst Astrup og formentlig har kendt Peder Troelsen, og hans familieoplysninger virker kontante og seriøse. For mig at se er der ingen tvivl om, at vi her har den rigtige familie Juel, som Astrupslægten hænger sammen med.

Slægtskabet falder fint i tråd med, at Astrupgård-slægten synes nært knyttet til Ribe. Ikke blot fordi jeg mener (som jeg vender tilbage til senere), at Peder Troelsens kone også var derfra, men f.eks. også af den grund, at Troels Winther gav Ribe Domkapitel et stykke jord mod, at der skulle holdes en ugentlig messe for ham. Endvidere blev det skøde, Peder Troelsen fik i 1544 (dok. 14) på nogle enge i Gjesing, givet af en borgerenke i Ribe Karen Hvirs, og i skødet siges det, at hendes mor Kirsten Hvirs gav Troels Winther skøde på samme eng.

Min personlige hypotese er den, at Troels Winters kone, Mette, var en Pedersdatter Juel fra Ribe, og at hun var søster, fmlt. en lidt ældre søster, til Johannes Oldendorphs mormor Bodil Juel. I så fald ville Peder Troelsen være fætter til Johannes Oldendorphs far, og Hans Frandsen ville være søn af et næstsøskendebarn til Johannes Oldendorph, begge dele inden for, hvad man i Sønderjylland på den tid regnede for et rimeligt nært slægtskab.¹⁰⁴

6) Hvad ved vi så om denne slægt Juel eller Vibe fra Ribe ? Ja, man kan finde en række enkeltpersoner med navnet, men en slægtsmæssig sammenhæng kan endnu ikke etableres. En Jens eller Jes Juel nævnes allerede 1461-67,¹⁰⁵ og i 1530'erne en borger Jep Juel,¹⁰⁶ en borgmester Jørgen Juel,¹⁰⁷ en Jep eller Jacob Vibe 1536-63¹⁰⁸ samt borger Hans Vibe 1544-73.¹⁰⁹ Den mest kendte er borgmesteren Jørgen Juel, som døde i 1546 som en meget afholdt mand.¹¹⁰ Ved den lejlighed skrev frømtalte Hans Frandsen to sørgedigte, og det skal betænkes, at han på det tidspunkt var 14 år og sikkert en kvik discipel i Ribe Katedralskole. Han har vel allerede på det tidspunkt udvist et digterisk talent, men når en stor

dreng skriver sørgedigte, er det mon så ikke, fordi det er en elsket slægtning, f.eks. en grandonkel, der er død?

Samlet mener jeg, at man omkring spørgsmålet om Troels Winthers forslægt kan konkludere følgende:

- Hans far har sandsynligvis heddet Svend Winther, og denne *kan* have giftet sig ind på Astrupgård, men reelt ved vi ingenting med sikkerhed om disse forhold.
- Der er med rimelig stor sikkerhed en forbindelse til den borgerlige Ribe-slægt Juel, men det er nok snarere hans kone end hans mor, der er af denne slægt. Den nøjagtige sammenhæng er det endnu ikke muligt at etablere.

Fremtidig forskning må vise, om der kan skaffes sikkert grundlag for at føre slægten længere tilbage og præcisere nogle af ovenstående forhold. Indtil videre må det være sådan, at alle de uhyre mange anetavler, hvor Troels Winther optræder, bør stoppe med ham.

Efterslægtstavle over de fem ældste slægtled

1. slægtled

1. **TROELS WINTHER.** Må være født i første halvdel af 1400-tallet, formentlig omkring 1425 (se nedenfor), og død tidligst i 1503 og senest i 1514.

Det er uklart, hvornår han kan være født. Allerede 16/8 1451 nævnes en »Truels Winter« (uden stedangivelse) som medudsteder af et tingsvidne på Hviding Herredsting.¹¹¹ Hvis han er identisk med »vores« nr. 1, og det er han givetvis, er han næppe født meget efter 1425. Ejer af Astrupgård, Brøns Sogn, Hviding Herred, dengang Haderslev Vesteramt.

Nævnes i alt 22 gange i løbet af årene 1470-1503, indtil 1492 som herredsfoged, tingholder eller tinghører i Hviding Herred, derefter som sandemand.¹¹² Han nævnes sidste gang 14/8 1503, hvorfor han muligvis er død kort derefter. Han er i hvert fald død før 7/3 1514, hvor hans enke nævnes (dok. 8).

Vi kender ét tilfælde af, at han har købt mere jord til gården (dok. 1). Endvidere ved vi, at der blev holdt en ugentlig messe for ham i Ribe Domkirke, fordi han havde skænket kirken et stykke jord. I praksis brugte han selv jorden og betalte så en pengeafgift til domkapitlet (dok. 2).

G. m. Mette, som overlevede ham.

Ifl. provst Astrups slægtsoptegnelser skulle Mette være datter af »velbårne junker til Trøjborg Peder Rantzau«. Jeg har tidligere argumenteret for, at dette af flere grunde umuligt kan være rigtigt. Oplysningen skal formentlig ses som en fantasifuld forherligelse af det faktum, at der til Astrupgård hørte nogle enge i Mithusum, som blev kaldt Peder Rantzaus enge. Det er de enge, der omtales i dok. 11, som sønnen Peder Troelsen tager lavhævd på. Han siger ved den lejlighed, at faderen har haft disse enge i 40 år. Hvis vi tager denne oplysning bogstaveligt og regner med, at Troels Winther døde i 1503, har han haft dem siden 1463, som godt kan være det år, han blev gift. Det er derfor ikke udelukket, at han kan have fået engene ved sit ægteskab, som provst Astrup skriver.

Som nævnt tidligere synes der at være et gran af sandhed i alle provstens meddelelser, og her kunne – udover ovenstående – sandheden bestå i, at Mette faktisk var en Pedersdatter, eftersom hun har en søn Peder, men det er rent hypotetisk.

Hvis hun er en Pedersdatter, kunne hun være datter af Troels Winthers forgænger som herredsfoged i Hviding Herred, Peder Nissen, der nævnes 10 gange i årene 1429-1453.¹¹³ Han boede tilsyneladende i Hviding Sogn.¹¹⁴ I det foregående afsnit af artiklen har jeg dog nævnt en anden og nok mere sandsynlig »fadermulighed« for hende. Hvis Troels Winther har været myndig allerede i 1451, foreligger der også en mulighed for, at han kan have været gift flere gange, således at Mette kan være hans 2. hustru.

4 børn kendes: 2. slægtled, nr. 1-4.

2. slægtled

1. **SVEND TROELSEN.** Er formentlig født omkring 1460/65, muligvis tidligere, og er død tidligst i 1513.

Ejer af gården Ulleruplund i Skærbæk Sogn, Hviding Herred, hvor han nævnes 13 gange i årene 1489-1513.¹¹⁵ Fra 1489 til 1491 optræder han som sandemand i Hviding Herred, i 1492 nævnes han sammen med Anders Grøn som herskabsfoged, og i 1494 er han herredsfoged.¹¹⁶ I de følgende år optræder han ingen steder, men i 1502-03 er han igen sandemand, mens førnævnte Anders Grøn¹¹⁷ er herredsfoged, og i 1508 og 1513 er han fremdeles sandemand.¹¹⁸ I et dokument fra 1491 er hans segl bevaret, som viser et skjold med bogstavet s på skrå, en seksoddet stjerne og bogstavet t på skrå.¹¹⁹

Kone eller børn kendes ikke.

III. 6: Døbefonten i Brøns kirke. Her blev Troels Winthers børn holdt frem til dåb for over 500 år siden, dog fandtes dåbsfadet og fontehimlen ikke dengang (de er fra hhv. 1717 og 1651). Siden da er mange tusinde efterkommere af ham blevet døbt her.

2. **PEDER TROELSEN.** Er formentlig født omkring omkring 1470/75 og død 1560.

Gravsten ligger på Brøns Kirkegård (nærmere omtalt tidligere).

Ejer af Astrupgård efter faderen – får skøde 8/5 1514 (dok. 8 og 9).

Nævnes som herredsfoged i Hviding Herred første gang i 1508.¹²⁰ I 1509 kaldes han blot »hæderlig mand« (dok. 3), men er så igen herredsfoged i hvert fald fra 1513 til 1535, fmtl. indtil embedet gik over til Michel Pedersen Holm på Havervadgård, som nævnes første gang i 1538.¹²¹

Han har tilsyneladende været slægtens store mand. Han udvidede gårdens jordtilliggende adskillige gange (dok. 3, 4, 5, 6, 7, 10, 11, 12, 14 og 16) og var ved skatteansættelsen i 1542 den rigeste mand i Tørning Len.¹²²

I hans tid startede de stridigheder med slægten på sognets anden sto-

re gård, Havervadgård, som skulle vare i flere generationer.¹²³ Der blev indgået et forlig i 1538, som blev stadfæstet i 1546 (dok. 15).

G. m. Kirstine, hvis navn kendes fra gravstenen, død 1553. Jeg har tidligere afvist, at hun var datter af præsten i Brøns, som Niels Astrup skriver. Jeg tror snarere, at hun var fra Ribe, af følgende grund:

I en lidt kompliceret og vanskeligt forståelig sag fra Ribe rådstueret 13/10 1553¹²⁴ strides Peder Troelsen med rådmand Niels Tovskov¹²⁵ om et skøde. Tilsyneladende gør Peder Troelsen på sin hustrus vegne krav på noget gods, som Niels Tovskov bebor. Det kan ikke udelukkes, at Kirstine har været en søster til Niels Tovskovs far Hans Tovskov eller mor Karine. Hvis Kirstine endvidere har været en Nielsdatter, hvad hun godt kunne være, når hun har en søn Niels, så ville med ovenstående antagelse denne søn og Niels Tovskov være fætre og kunne være opkaldt efter en fælles bedstefar Niels.¹²⁶ Så ville der være det gran af sandhed i provst Astrups optegnelser, at Peder Troelsens kone var en Nielsdatter.

3 børn kendes: 3. slægtled, nr. 1-3.

3. **KAREN TROELSDATTER.** Er formentlig født omkring 1470/80.

G. senest 1514 m. Niels Lassen i Astrup. Han kendes kun fra arveforliget i 1514 og det påfølgende skøde (dok. 8 og 9). Ingen børn kendes.

4. **MAREN TROELSDATTER.** Er formentlig født omkring 1470/80.

G. senest 1514 m. Svend Jensen i Gasse, Skærbæk Sogn. Nævnes blandt »fire dannemænd« i 1502,¹²⁷ som sandemand i 1508,¹²⁸ i et skøde i 1513 (dok. 4) og i det nævnte arveforlig.

Ingen børn kendes med sikkerhed.

En søn *kunne* være Peder Svendsen, der nævnes som sandemand og boende i Ø. Gasse i 1530. Men dennes far kan lige så godt være den »dannemand« Svend Nielsen i Gasse, der optræder sammen med Svend Jensen i 1502. Peder Svendsens efterslægt er derfor udeladt her på grund af for stor usikkerhed.¹²⁹

De tre sidste børn kendes fra arveforliget af 7/3 1514 og er derfor sikre nok. Svend Troelsen nævnes ikke i dette forlig og heller ikke i skødet af 8/5 1514 (dok. 9). Det kan dog sagtens tænkes, at han har fået sin arvepart udbetalt, da han i 1480'erne har etableret sig på Ullestruplund, og at han derefter har givet afkald på al yderligere arv. Men strengt taget kan vi ikke være sikre på, at han også er en søn af Troels Winther. Det er dog sandsynligt, eftersom han efterfølger Troels Win-

ther som herredsfoged, og eftersom Ulleruplund, som synes at have været en arvefæstegård,¹³⁰ senere kommer til den formodede brodersøn Hans Pedersen.¹³¹

Svend Troelsen synes at have været noget ældre end Troels Winthers øvrige børn og kunne derfor være født i et evt. første ægteskab af denne, mens så de tre øvrige er af hans 2. ægteskab med Mette. Hvis det er rigtigt, at Troels Winther har været gift to gange, kan man godt tænke sig, at han i sit 1. ægteskab har haft flere børn, der så har afklaret deres arveforhold på et tidligere tidspunkt ligesom Svend Troelsen, men alt dette er foreløbig helt hypotetisk.¹³²

3. slægtled

Børn af 2. slægtled, nr. 2: Peder Troelsen.

1. **HANS PEDERSEN.** Er formentlig født omkring 1510/20 og død tidligst i 1578.¹³³

Han nævnes i 1542 i Ullerup¹³⁴ og får arvefæste på Ulleruplund i 1552 (dok. 18). Optræder første gang 1541, hvor han i nødværge har dræbt en mand (dok. 13).

Har i flere omgange stridigheder med naboerne, bymændene i Ullerup (dok. 17 og 34).

Arvestridigheder med broderen Niels i 1561 (dok. 19) og senere med svogeren Frands Madsen (dok. 20 og 21). Strides også med svogeren om noget gods i Ribe (dok. 22)

Hans kone nævnes på intet tidspunkt, ikke engang hendes fornavn kender vi.

2 børn kendes: 4. slægtled, nr. 1-2.

2. **NIELS PEDERSEN.** Er formentlig født omkring 1510/20 og død 1579.

Ejer af Astrupgård, nævnes første gang sammen med faderen i 1542.¹³⁵

Han synes som broderen at have været en stridbar og vanskelig mand. Udover de ovenfor nævnte arvestridigheder blusser også fjendskabet med Havervadgård-slægten op igen med gensidige injurier og beskyldninger (dok. 26, 30, 32 og 35). Fører adskillige processer om adkomst til jord m.m. (dok. 23, 27, 28, 29, 31, 32, 33 og 35). Han lader ikke til at have haft faderens personlighed og evne til at hævde sig, og det har da heller ikke været særlig heldigt at blive uvenner med herredsfogden. Alle domme går ham imod, det hele synes at smuldre for

ham, og til sidst sender han et ynkeligt bønsskrift til hertug Hans om at hjælpe sig (dok. 35). Måske har han på dette tidspunkt været en syg og nedbrudt mand, i hvert fald dør han året efter.

G. m. Ingeborg, død tidligst 1579 og senest 1592.¹³⁶

Ifl. provst Astrups oplysninger skulle hun være fra Toftum i Emmelsbøl Sogn syd for den nuværende grænse, som var en frigård ejet af slægten Frodsen, en familie, der er ganske godt undersøgt af flere forskere.¹³⁷ Der er forskellige steder blevet fremsat den formodning,¹³⁸ at hendes far så skulle være Andreas Frodsen til Toftum, som 29/4 1547 fik slægtens adelsbrev bekræftet.¹³⁹ Dette kunne begrunde, at Niels Pedersens ældste søn hed Anders. Det kan imidlertid næppe være rigtigt, alene rent kronologisk. Ingeborg kan ikke være født meget senere end o.1520/25, da sønnen Anders er født ca.1543, og Andreas Frodsen træder først ind i historien i det nævnte år 1547 og nævnes så igen i 1560'erne og 70'erne og skal være død 1584.¹⁴⁰ Andreas Frodsen synes nærmere at være jævnaldrende med Ingeborg end hørende til hendes forældres generation.¹⁴¹ Frodsen-slægtens ægteskaber gik også gennemgående i en helt anden retning,¹⁴² så Niels Pedersens hustru har næppe været en Frodsen-datter. Hvad der så her ligger bag provstens oplysning, er det vanskeligt at sige noget om.

5 børn kendes: 4. slægtled, nr. 3-7.

3. **KIRSTINE PEDERSDATTER.** Er formentlig født omkring 1505/10 og død senest 1561.¹⁴³

G. m. Frands Madsen, født omkring 1500 og død tidligst 1567, borger i Ribe, kirkeværgen ved Sct Catharina Kirke.¹⁴⁴

Han var i 1545 blandt de største skatteydere i Ribe og havde i 1556 den tidligere bispegård, som han brugte til støbning af kanoner.

Vi kender ham først og fremmest fra de nævnte stridigheder med svogrene om arven fra Astrupgård. Disse stridigheder starter i 1561, hvor Hans og Niels Pedersen tilbyder ham at lade arvesagen afgøre ved voldgift,¹⁴⁵ hvilket han afviser.

Derefter er det økonomisk gået ned ad bakke for ham. I skattelisterne kan man se, at han betaler mindre og mindre.¹⁴⁶ I 1564 har han pantsat sit hus i Bispegade til bl.a. svogeren Hans Pedersen (dok. 22), og han har åbenbart været nødt til at afstå det, da han i 1567 kaldes bortflyttet.

5 børn kendes: 4. slægtled, nr. 8-12.

Peder Troelsen har givetvis ikke haft andre børn, da disse i så fald også ville have været involveret i arvesagen efter hans død.

4. slægtled

Børn af 3. slægtled, nr. 1: Hans Pedersen.

1. **ANDERS HANSEN LUND.** Er formentlig født omkring 1540/50 og formentlig død 1587/88.¹⁴⁷
Ejer af Ulleruplund, nævnes her 1585 og 1586.¹⁴⁸ Kaldes delefoged i Hviding Herred i et dokument fra 1587¹⁴⁹ og ridefoged i ligprædikenen over sønnesønnen Fedder Lund.¹⁵⁰
G. m. Anne, hvis navn kun kendes fra nævnte ligprædiken.
1 barn kendes: 5. slægtled, nr. 1.
2. **LAURIDS HANSEN LUND.** Er formentlig født omkring 1540/60 og død tidligst 1611.
Ejer af Ulleruplund, nævnes her 1595-1611,¹⁵¹ men har antagelig overtaget gården efter broderen allerede i 1588.
Tingholder¹⁵² i Hviding Herred i hvert fald 1595-1602, men formentlig fra 1588.¹⁵³
G. m. Anne, som sandsynligvis er broderens enke.¹⁵⁴
4 børn kendes: 5. slægtled, nr. 2-5.

Hans Pedersen kan godt have haft flere børn, men vi har ingen spor af andre end disse to.

Børn af 3. slægtled, nr. 2: Niels Pedersen.

3. **ANDERS NIELSEN.** Født ca. 1543 og død 30/11 1602.¹⁵⁵
Ejer af Store Hebo i Janderup Sogn, som han fik ved sit ægteskab, og af en halv krongård i Sønder Hebo.¹⁵⁶ Havde også borgerskab som købmand i Varde og drev handel med fisk på de vestjyske fiskerlejer. Havde arvestridigheder med brødrene Fedder og Troels og siden hen med fætteren Peder Frandsen om arv fra Astrupgård (dok. 38, 40 og 41).
G. o. 1585/87 m. Maren Iversdatter, født ca. 1556, død 5/10 1629 (hun g. 1. m. Jørgen Sørensen, ejer af Store Hebo, død ca. 1585).
1 barn kendes: 5. slægtled, nr. 6.
4. **FEDDER NIELSEN.** Er formentlig født omkring 1550/55 og død 1626/35.¹⁵⁷
Gårdmand på den vestlige del af Astrupgård, optræder første gang på

faderens vegne i 1576 (dok. 24). Nævnes i 1585, 1586¹⁵⁸ og i arveforliget 1592 (dok. 38).

G. m. Anne, født ca. 1577, død 1665.¹⁵⁹ Vi ved intet om hendes herkomst, men i 1651 optræder hun noget overraskende på Gørding herredsting i Ribe Amt, hvor hun skøder noget gods til Karl Nielsen og hustru på Vamdrupgård.¹⁶⁰ Det *kan* være noget gods, hun har arvet, hvorfor hun *kunne* være en slægtning af Karl Nielsen, som stammede fra Mulvadgård i Hunderup sogn.¹⁶¹

Tilsyneladende fortsatte hun som enke med at styre den vestlige Astrupgård i mange år, til den blev overtaget af en dattersøn Fedder Pedersen Beyer (se under 5. slægtled, nr. 10).

5 børn kendes: 5. slægtled, nr. 7-11.

5. **TROELS NIELSEN.** Er formentlig født omkring 1550/60 og død senest 1634.¹⁶²

Gårdmand på den østlige del af Astrupgård.

Hans navn findes meget overraskende på en klokke i Hviding Kirke fra 1589,¹⁶³ desuden nævnes han i forliget med brødrene 1592 (dok. 38).

Betaler i 1608/09 en bøde, fordi han har haft flere mennesker til sin bryllupskost, end loven tillader.¹⁶⁴ Det må givetvis dreje sig om hans eget bryllup, og da han i 1608 må have været omkring eller over 50 år gammel og havde en søn, født ca. 1601, antager jeg, at det er hans 2. ægteskab, det handler om.

Fmtl. g. 1. m. NN, død senest 1607/08.

Fmtl. g. 2. senest 1609¹⁶⁴ m. Karen (Catharina)¹⁶⁵ Frødesdatter.

4 børn kendes: 5. slægtled, nr. 12-15.

6. **NN NIELSDATTER.** Formentlig gift med Anders NN, måske i Odense.¹⁶⁶

Fmtl. 1 barn: 5. slægtled, nr. 16.

7. **NN NIELSDATTER.** Formentlig gift med Knud NN, måske i Odense. Fmtl. 1 barn: 5. slægtled, nr. 17.

Niels Pedersen har ikke haft flere børn, da disse så ville være nævnt i arveforliget i 1592 (dok. 38). Hvad angår de to døtre,¹⁶⁷ har F.C. Sommer den ene gift med Niels Andersen, den anden med Niels Knudsen, men det er snarere deres børn. Se nærmere herom efter femte slægtled nr. 17.

Børn af 3. slægtled, nr. 3: Kirstine Pedersdatter.

8. **HANS FRANDBSEN.**¹⁶⁸ Født 1532, død 4/7 1584.

Professor i medicin ved Københavns Universitet fra 1560 og i flere omgange Universitetets rektor. Latinsk digter. Var en god ven af Tyge Brahe, som skrev et latinsk digt til hans gravmæle i Vor Frue Kirke.

Blev i 1573 optaget som broder i Det hellige Trefoldighedslaug i Det danske Compagni.¹⁶⁹

Ejede nogle gårde i København (Magstræde, Teglgårdsstræde, hvor han muligvis boede¹⁷⁰) og havde også jord uden for København.

G. 1566 m. Marine Lauridsdatter Bagge, født 1523, død 1587 (hun g. 1. m. Antonius Hanisch, kgl. sekretær).

Ingen børn.

9. **TROELS FRANDBSEN.**¹⁷¹ Er vel født i 1540'erne, død 4/3 1588.¹⁷²

Købmand i København. Nævnes som borger fra 1576, hvor han bliver laugsbroder i Det danske Compagnie.¹⁷³

Har forskellige ejendomme i København, bl.a. en gård i Kongensgade, som han har købt af sin svigerfar,¹⁷⁴ desuden nogle boder og noget jord uden for Nørreport.¹⁷⁵

G. senest 1574 m. NN Sørensdatter, datter af skipper Søren Clausen. 1 barn kendes: 5. slægtled, nr. 18.

10. **JACOB FRANDBSEN.**¹⁷⁶ Fmtl. også født i 1540'erne, død senest 1586.¹⁷⁷

Nævnes første gang i 1562, hvor han i Ribe er blevet hårdt kvæstet efter et overfald.¹⁷⁸

Han er formentlig død som en ung mand, måske af kvæstelserne efter overfaldet. Han synes ikke at være blevet gift, og han har ingen børn.¹⁷⁹

11. **PEDER FRANDBSEN.**¹⁸⁰ Født o. 1548/50, død 27/7 1608,¹⁸¹ begr. i Helligåndskirken.

Kgl. herold og byfoged i København. Nævnes første gang 1579, da han ved pinsedrikken på rådhuset bliver optaget som laugsbroder i Det danske Compagnie.¹⁸²

Han er en af de ældste slægtleds mere farverige personer. Han synes at have haft den samme stridbare og kværlantiske natur som morbrødrene på Astrupgård. Således blev han næsten til sin død ved med at skændes med fætrene i Jylland om moderens arv fra Astrup-

gård, indtil der faldt dom i 1608 (dok. 41), og i samfulde 20 år krævede han af Universitetets konsistorium at dele nådsensåret med broderen Hans' enke. Kravet stillede han på egne og på broderen Troels' vegne, og efter dennes død på hans børns vegne.¹⁸³

Han blev beskikket til byfoged 13/5 1589.¹⁸⁴ Det var et kompliceret embede, og kompetencefordelingen mellem byfoged og magistrat var uklar og vanskelig. Peder Frandsen ragede da også hurtigt uklar med bystyret: Først blev han angrebet for uretmæssig afhøring af troldkvinden Ane Coldings 5/8 1590,¹⁸⁵ så blev han 10/9 1591 tiltalt for ulydighed,¹⁸⁶ og da han 18/3 1592 blev anklaget for embedsmisbrug,¹⁸⁷ opstod den helt store kompetencestrid mellem ham og magistraten, som førte til, at han tog sin afsked.¹⁸⁸

Drev en vis handelsvirksomhed, f.eks. deltog han i en handelsekspedition til Rusland i 1579,¹⁸⁹ og i årene 1600-06 drev han handel på Island.¹⁹⁰

Han vedblev hele livet med at være herold for kongen¹⁹¹ (Christian IV), og stod tilsyneladende på god og venskabelig fod med ham.¹⁹²

Ejede forskellige ejendomme og jordstykker i København, f.eks. en gård i Brolæggerstræde og en gård i Kompagnistræde, samt nogle boder og haver uden for Østerport.¹⁹³

G. ca. 1583 m. Cathrine Syben, død 1613, datter af Johan Syben, guldsmed i København (hun g. 1. m. Claus Plum, hofskrædder i København).

2 børn: 5. slægtled, nr. 19-20.

12. NN FRANDSDATTER.¹⁹⁴ Gift 1581 m. NN.¹⁹⁵

Vi kender kun denne datter indirekte, idet det i 1590 siges, at en søster til byfoged Peder Frandsen var gift med en søn af en af 3 kvinder, der var anklaget for trolddom: Margrethe Jacob Skrivers, Kirsten Søndags eller Anna Jesper Skammelsen Vintappers.¹⁹⁶

Gerhard L. Grove antager i bogen om slægten Plum, at da Troels Frandsen på et tidspunkt er vidne ved et skøde til Jesper Vintapper,¹⁹⁷ er det vel mest sandsynligt, at det er den sidstnævnte, der er ægtefællens mor. Det er imidlertid næppe rigtigt, idet Jesper Skammelsen først i 1570 (da kaldet Jesper Kældersvend) agter at nedsætte sig i byen for at drive sit erhverv.¹⁹⁸ Han er sandsynligvis først blevet gift efter det tidspunkt og kan så umuligt have en søn, der bliver gift i 1581. Det er nok mere sandsynligt, at ægtefællen er søn af Margrethe, der var gift med Jacob Sørensen Skriver, som allerede i 1569¹⁹⁹ blev udnævnt til byfoged, og derfor formodentlig i en række år før havde været bosiddende i byen. Han blev borgmester i 1572

og synes således også socialt at have hørt til det samme lag som Frandsen-brødrene.
Ingen børn kendes.

5. slægtled

Barn af 4. slægtled, nr. 1: Anders Hansen Lund.

1. **ANDREAS LUND.** Født omkring 1575/85, død tidligst i 1655 og senest 1665.²⁰⁰

Gårdmand i Højer, hvor han i 1613 besidder en helgård sammen med Cathrine Fedders.²⁰¹

Var gottorpsk herreds- og birkefoged i Højer Herred i hvert fald fra 1634 og til sin død og kirkeforstander fmtl. i den samme periode.²⁰²

G. m. Catharina Moritzdatter, født omkring 1580/85, datter af Moritz Martensen, ejer af Husumtoftmark i Højer Sogn, herredsfoged i Højer Herred, og Gunder Lorentzdatter.²⁰³

6 børn kendes:²⁰⁴

1) MAREN ANDREASDATTER (1600/05-1688), g. m. Hans Lydiksen (o. 1590/95-1663/72), gmd. og rådmd. i Højer.

Stammor til *Linie 1: Den nørrejske linie.*

2) [ANNA] ANDREASDATTER (1605/08 -), g. m. Andreas Lorentzen (-1653), apoteker i Tønder.

Stammor til *Linie 2: Tønder-linien.*

3) [GUNDER] ANDREASDATTER (1605/10 -), g. m. Laust Laustsen, gmd. i Kærgård, Emmerlev Sogn.

Stammor til *Linie 3: 1. Emmerlev-linie.*

4) KAREN ANDREASDATTER (ca.1609-1689), g. m. Nis Thomsen (o. 1600/08-ca. 1660), gmd. og digefoged i Højer.

Stammor til *Linie 4: Højer-linien.*

5) INGEBORG ANDREASDATTER (o. 1615/20-1689), g. m. Peder Jensen, birkefoged i Møgeltønder.

Stammor til *Linie 5: Felsted-linien.*

6) FEDDER LUND (1621-1701), ejer af gården Gørrismark ved Tønder, herredsfoged i Højer Herred.

Stamfar til *Linie 6: Sydslesvig-linien.*

Anders Hansen Lund har sandsynligvis haft flere børn, men vi har ingen sikre spor af andre end ovennævnte.

Børn af 4. slægtled, nr. 2: Laurids Hansen Lund.

2. **HANS LAURIDSEN.** Født omkring 1588/90, død 1660.

Gmd. på Ulleruplund, fæster gården 1612 og nævnes til sin død.²⁰⁵

Kun 1 søn kendes: Benned Hansen (o. 1625/30-ca. 1661), der overtog Ulleruplund efter faderen. Hans efterslægt dør hurtigt ud.²⁰⁶

Hans Lauridsen kan dog godt have haft flere børn.

Ulleruplund overtages 1663 af Benned Hansens enkes 2. ægtefælle Jep Villadsen.

3. **ANNE LAURIDSDATTER.** Født ca. 1596, død 1623.

G. 1616 m. Jens Christensen, født ca. 1580, død 1639 (han g. 2. m. Gertrud Jepsdatter).

Gmd. i Drengsted, Døstrup Sogn.²⁰⁷

3 børn kendes: NN (f. 1617), Kirsten Jensdatter (f. 1618) og Christen Jensen (f. 1621), som forsvinder fra Døstrup Sogn og ikke har kunnet opspores. Her er altså en mulighed for flere efterkommere, der endnu ikke kendes.

4. **KAREN LAURIDSDATTER.** Født omkring 1600/05.

G. m. Peder Lassen, gmd. i Gjesing.
Stammor til *Linie 7: 1. Skærbæk-linie.*

5. **INGEBORG LAURIDSDATTER.** Født omkring 1600/05.

G. m. Jes Pedersen, gmd. i Hjemsted.

2 børn kendes: Peder Jessen (ca. 1630-1694) og Anne Jesdatter (ca. 1642-1693), hvis efterslægt hurtigt dør ud eller bliver gift ind i de andre linier.

F.C. Sommer skriver uden kildeangivelse, at Laurids Lunds efterkommere lever som bønder i Skærbæk sogn i 1699,²⁰⁸ men præciserer det ikke nærmere. At det forholder sig som ovenfor anført, ses af en ægteskabsdispensation fra 12/1 1699, hvor Kirsten Lasdatter (sønndatter af nr. 4) og Jes Pedersen (sønnesøn af nr. 5) vil indgå ægteskab.²⁰⁹

Barn af 4. slægtled, nr. 3: Anders Nielsen.

6. **NIELS ANDERSEN.** Født omkring 1585/90, død 1623/31.²¹⁰

Ejer af Store Hebo efter faderen og rådmand i Varde. Han drev en betydelig studehandel og ejede ved sin død fem gårde i byen.

G. m. Anne Nielsdatter, død 11/5 1659, datter af Niels Thomsen, borgmester i Varde, og Maren Rasmusdatter.²¹¹

Stamfar til *Linie 8: Den sydvestjyske linie*.

Udover ovennævnte søn Niels har Anders Nielsen Hebo også haft en datter, da der på hans og hans hustrus gravsten står, at »Gud gav dem en søn og en datter«.

Denne datter *kunne* være gift med sognepræst Niels Baltersen til Åstrup-Starup i Ribe Amt, der var far til Anders Nielsen (o. 1630/40-1710), ejer af gårdene Hesselmed og Søvigård. Denne omtales i 1703 som én af de nærmeste slægtninge til Peder Nielsen Hebo,²¹² en sønnesøn af ovennævnte Niels Andersen Hebo, og ovenstående ægteskabshypotese er den enkleste måde at forklare det på. Jeg har dog ikke arbejdet videre på denne gren på grund af for stor usikkerhed.

Børn af 4. slægtled, nr. 4: Fedder Nielsen.

7. **NN FEDDERSDATTER**. G. m. Broder Lauridsen Beyerholm,²¹³ fntl. fra Skast (jf. nr. 10 nedenfor), gmd. i Astrup.²¹⁴

Stammor til *Linie 9: 1. Brøns-linie*.

8. **NIELS FEDDERSEN**. Født omkring 1595/1600, død tidligst 1651.²¹⁵ Nævnes på Astrupgård 1630 og 1639, hvor han lader nogle ældre dokumenter tinglæse (dok. 45 og 47).

Ægtefælle og børn kendes ikke.

9. **JENS FEDDERSEN**. Født omkring 1595/1600, død 1659.

Nævnes på Astrupgård 1629, hvor han lader et ældre dokument tinglæse (dok. 44).

Ugift.

Havde med Sidsel Jensdatter to uægteskabelige børn: Maren Jensdatter og Jens Jensen. På sit dødsleje fik hans tingsvidne på, at disse børn skulle være hans »ægte børn«.²¹⁶ Deres videre skæbne kendes ikke. Her er altså også en potentiel mulighed for flere efterkommere.

10. **ANNE FEDDERSDATTER**. Født omkring 1610/15, død tidligst 1666.²¹⁷

G. m. Peder Hansen Beyerholm, død 1655/66, gmd. i Skast.

6 børn kendes:

1) **KIRSTEN PEDERSDATTER** (1634-1659), g.m. Anders Pedersen

Ill. 7: Denne gård i Skast, beliggende ud til landevejen til Harris i Brede sogn, ligger hvor gården Beyerholm i sin tid lå.

(– ca. 1669), gmd. i Borrig, Brede Sogn. Stammor til *Linie 10: Skastgård-linien*.

2) KAREN PEDERSDATTER (o. 1635/40-1710), g. m. Christen Madsen (ca.1628-1699), gmd. og sognefoged i Aas, Skast Sogn. Stammor til *Linie 11: Åsgård-linien*.

3) SØREN PEDERSEN BEYER (ca. 1640-1714), gmd. i Skast. Stamfar til *Linie 12: Seem-linien*.

4) FEDDER PEDERSEN BEYER (ca. 1640-1704), gmd. på Astrupgård. Stamfar til *Linie 13: 2. Brøns-linie*.

5) [ANNE] PEDERSDATTER (o. 1640/45-), g. m. Iver Andersen (o. 1620/25-), gmd. i Sønder Vollum, Brede Sogn. Stammor til *Linie 14: Brede-linien*.

6) DORTHE PEDERSDATTER (ca. 1655–1699), g. m. Tyge Joensen (ca. 1628-1697), gmd. i Buntje, Ballum Sogn. Stammor til *Linie 15: Ballum-linien*.

11. **KIRSTEN FEDDERSDATTER**. Født ca. 1611, død 1687.

G. m. Laurids Jensen,²¹⁸ født ca. 1608, død 1689, gmd. i Havervad, Brøns Sogn.

Stammor til *Linie 16: 3. Brøns-linie*.

Børn af 4. slægtled, nr. 5: Troels Nielsen.

12. **ANDERS TROELSEN**. Født ca. 1601, død 1668.

Gmd. i Astrup.

G. m. NN, som fmtl. er død før 1663, fra hvilket år Brøns kirkebog er bevaret.

Stamfar til *Linie 17: 4. Brøns-linie*.

13. **NIELS TROELSEN**. Født omkring 1608/10, død senest 1662.²¹⁹

Gmd. på Astrupgård, fæster faderens gård i 1634.²²⁰

G. m. Maren Hansdatter, født ca. 1612, død 1681, datter af Hans Andersen, ejer af Havervadgård og herredsfoged i Hviding Herred, og Mette Jespersdatter.

Hans Andersen var sønnesøn af Niels Troelsens farfar Niels Peder-sens dødsfjende, herredsfoged Niels Mikkelsen,²²¹ så med dette ægteskab må vel endegyldigt de gamle stridigheder være bragt ud af verden.

7 børn kendes, bl.a.:

1) **METTE NIELSDATTER** (1639-1710), g. m. Anders Mikkelsen Hoe, sognepræst i Verst-Bække.

Stammor til *Linie 18: Hjortlund-linien*.

2) **ANDERS NIELSEN** (1640-1702), gmd. på Astrupgård.

Stamfar til *Linie 19: Astrupgård-linien*.

3) **NIELS NIELSEN ASTRUP** (1642-1701), sognepræst i Roager, op-havsmand til slægtsoptegnelserne.

Stamfar til *Linie 20: Den norske linie*.

4) **ANNE NIELSDATTER** (o. 1655/60-), g. m. Niels Bertelsen Skade (ca. 1669-1709), borger i Ribe.

Stammor til *Linie 21: 1. borgerlige linie*.

De øvrige tre børn var:

5) Karen Nielsdatter (ca. 1635-1698), g. m. sin halvfætter Fedder Pedersen Beyer (se under nr. 10). Hendes efterslægt er derfor identisk med hans.

6) Barbara Nielsdatter, g. m. Jonas Pedersen på Tornumgård. De synes ikke at have haft børn.

7) Troels Nielsen, død senest 1692.²²² Formentlig ugift. Kendes kun fra Roager kirkebog, hvor »broder Troels« står fadder i 1678 til et barn af provst Astrup.

14. **FRØDE TROELSEN**. Født ca. 1606, død 31/1 1681 i Astrup.²²³ Formentlig ugift.

15. **KAREN TROELSDATTER.** Født omkring 1615/20, død 1683, begr. 25/1.

G. 26/9 1652 i Emmerlev m. Knud Tolsen, død 1674, begr. 5/8, gmd. i Kærgård.

Stammor til *Linie 22: 2. Emmerlev-linie.*

Barn af 4. slægtled, nr. 6: NN Nielsdatter.

16. **NIELS ANDERSEN.** Lever 1620, fmtl. borger i Odense.

Barn af 4. slægtled, nr. 7: NN Nielsdatter.

17. **NIELS KNUDSEN.** Lever 1620, fmtl. borger i Odense.

Nr. 16 og 17 sender i 1620 et brev til borgmestre og råd i København (dok. 42), hvor de stiller spørgsmål ved lovligheden af det skøde, Peder Frandsen gav i 1604 (dok. 40). Brevet er skrevet i Odense, så man må formode, at de to mænd har boet der. Som tidligere nævnt lader F. C. Sommer dem være gift med søstre til Anders, Fedder og Troels Nielsen, men i så fald har de været godt oppe i årene, da de sender brevet, vel mindst 70 år, og det er næppe sandsynligt. Jeg har derfor anbragt dem som sønner af søstrene, begge opkaldt efter den fælles morfar. I begyndelsen af 1600-tallet har der boet flere mænd med navnene Niels Andersen og Niels Knudsen i Odense, og flere af disse har haft børn.²²⁴ Det er derfor sandsynligt, at der allerede fra dette tidspunkt breder sig nogle grene af slægten ud på Fyn, men på grund af for stor usikkerhed er disse ikke medtaget her.

Barn af 4. slægtled, nr. 9: Troels Frandsen.

18. **ANTONIUS TROELSEN.**²²⁵ Rådmand i Oslo.

Nævnes første gang som borger og købmand i 1608 og er rådmand i 1623, hvor han sagsøger afdøde Peder Frandsens børn²²⁶ (nr. 19 og 20), som han har været formynder for.

G. m. NN, g. 1. m. Peder Paaske, slotsskriver.

Ingen børn kendes.

Troels Frandsen må have haft flere børn, idet Peder Frandsen optræder på egne og broder**børns** vegne i sagen om nådsensåret.

Børn af 4. slægtled, nr. 11: Peder Frandsen.

19. **MAREN PEDERSDATTER.** G. 1609 m. Herman Nielsen,²²⁷ født 1570, død 1629, begr. 27/9. Han var først rektor i Oslo, men fra 1607 ansat ved Københavns Universitet, først som professor i pædagogik, 1609-10 som notar²²⁸ og fra 1610 som professor i hebraisk og østerlandske sprog.²²⁹

Han blev ved juledrikken 1614 laugsbroder i Det danske Compagnie.²³⁰

Ejede som sin svigerfar og svoger en del ejendomme i København og havde også jord uden for Nørreport.²³¹ Boede selv på Universitetets residens.²³²

Stammor til *Linie 23: 1. skånske linie.*

20. **CLAUS PLUM.**²³³ Født 5/7 1585, død 16/3 1649, begr. i Vor Frue Kirke.

Professor juris ved Københavns Universitet fra 1615 og flere gange Universitetets rektor.

Han giver 2/6 1619 sammen med svogeren Herman Nielsen afkald på al arv efter faderen.²³⁴

Helligtrekongersaften 1631 bliver han laugsbroder i Det danske Compagnie.²³⁵

Ejede flere ejendomme i Nørre Kvarter i København, bl.a. en stor gård mellem Sankt Pedersstræde og Studiestræde, nuværende Studiestræde 6, hvor han formentlig boede (kaldes »dr. Claus Plums egen gaard«),²³⁶ og havde endvidere et par boder og en have uden for Østerport, som han havde arvet efter faderen.²³⁷

G. 1. ca. 1618 m. Maren Pedersdatter Vinstrup, død 1636, datter af Peder Jensen Vinstrup, biskop i København, og Anna Eisenberg.

G. 2. 22/4 1638 m. Kirstine Cortsdatter, født 1608, død 11/5 1654, datter af Cort Aslaksen, professor, og Barbara Olufsdatter.

Efter sigende 14 børn i 1. ægteskab og 4 i 2. ægteskab, heriblandt:

1) JOHAN PLUM (o. 1628/29-1701), generalkirkeinspektør.

Stamfar til *Linie 24: 2. borgerlige linie.*

2) CATHRINE PLUM (ca. 1630-), g. m. Niels Wichmann (1610-1668), læge i Kbh., senere prof. med. i Lund. Stammor til *Linie 25: 2. skånske linie.*

3) CORT PLUM (1639-1688), herredsfoged i Ringsted, senere borgmester i Køge.

Stamfar til *Linie 26: 3. borgerlige linie.*

- 4) MAREN PLUM (ca. 1640-1713), g. m. Johan Alpen, borger og handelsmand i København. Stammor til *Linie 27: Den bornholmske linie*.
- 5) FREDERIK PLUM (1643–1728), sognepræst i Gentofte. Stamfar til *Linie 28: 4. borgerlige linie*.

Udover 1) og 2) kendes fra hans 1. ægteskab børnene

6) Elias Plum (o. 1620/15-1654), sognepræst i Gunderslev-Skelby. Ingen børn.

7) Tale Plum (1631-1657), g.m. Thue Mortensen Nykøbing, sognepræst i Tostrup-Uggeløse. Havde et barn, om hvem intet vides.²³⁸

8) Elline Plum (1632-), g.m. Bertram Bertramsen Buchwald, sognepræst i Østofte. Et par børn kendes, men ingen børnebørn. Det er dog *muligt*, at en datter af dem var Ellen Cathrine Buchwald,²³⁹ g. m. Jens Lauridsen Werløs, præst på Trankebar, hvis bror Peder Lauridsen Werløs, sognepræst i Tingsted, var gift med en datter af ovenstående nr. 3 borgmester Cort Plum. Man kunne forestille sig, at Ellen Cathrine efter forældrenes formodentlig tidlige død var blevet opdraget hos morbroderen og at hun og kusinen var blevet gift med to brødre. Jeg har dog ikke oprettet en linie med hende som stammor på grund af for stor usikkerhed, men hun har en del efterkommere, bl.a. stammer dele af slægterne Kemp²⁴⁰ og Ulrich²⁴¹ herfra.

9) Anna Plum (1635-), g. m. Peder Jensen, som var præst i Skåne og rejste til Danmark i svenskekrigenes tid, hvorefter der intet spor er af dem.

Et par af Claus Plums kolleger nævner,²⁴² at han havde 8 sønner og 6 døtre, af hvilke 2 sønner og 4 døtre overlevede ham. Det må så være ovenstående nr. 1), 2), 6), 7), 8) og 9). De øvrige 6 sønner og 2 døtre må alle være født før 1631 og død senest 1648.²⁴³

I 2. ægteskab havde Claus Plum udover nr. 3), 4) og 5) en søn, født 1641, men barnets navn står tomt i Vor Frue sogns kirkebog. Grove formoder, at denne søn er identisk med en løjtnant Henrik Plum, der nævnes i 1677²⁴⁴, men om hvem i øvrigt intet vides. Personligt mener jeg, at det er mere sandsynligt, at sønnen er tobaksspinder Claus Plum i København, der blev gift to gange i 1670'erne, og som havde efterkommere.²⁴⁵ Denne linie er ikke medtaget her på grund af for stor usikkerhed.

Efter 5. slægtled fortsætter Troels Winthers efterslægt i de ovenfor fremhævede 28 linier (med kursiv). I et kommende nummer af *Personallhistorisk Tidsskrift* fortsætter artiklen med en omtale af hver af disse linier.

Noter

En lang række trykte kilder, først og fremmest almindelige opslagsværker, er benyttet mange gange. For simpelhedens skyld bruges følgende forkortelser ved henvisninger til disse:

DAÅ: *Danmarks Adels Årbog*.

DBL: Engelstoft & Dahl (red.): *Dansk Biografisk Lexicon*, 1933-44.

DKBL: *Dansk Kvindebiografisk Lexicon*, 2000.

DBM: *Repertorium Diplomaticum Regni Danici Mediaevalis 1085-1513 (Danmarks Breve fra Middelalderen)*, 2. rk., udg. af William Christensen, 1938-39.

F.C.S.: Den i teksten omtalte bog: F.C.Sommer og Louis Bobé: *Slægten Astrup fra Astrupgård i Nordslæsvig gennem femhundrede år*, Kbh. 1905.

K.D.: O. Nielsen (udg.): *Kjøbenhavns Diplomatarium, bd. 1-8*, Kbh. 1872-87.

P.T.: *Personallhistorisk Tidsskrift*.

SÅrb: *Sønderjyske årbøger*, specielt.

SÅrbF: *Festskrift til H.P.Hanssen på hans 70 års dag*, 1932.

Trap: J. P. Trap: *Danmark*, 5. udg., red. af Niels Nielsen, Peter Skautrup og Poul Engelstoft, 1958-72.

Wib.: S. V. Wiberg: *Personallhistoriske, statistiske og genealogiske bidrag til en almindelig dansk Præstehistorie*, 1870-73.

1. I *Wissenschaftliche Genealogie*, Bern 1948. Også nævnt af Kaj Albertsen i artiklen *Slægters udøen* i P.T. 1973, s. 109ff.
2. Knud Prange har kritiseret begrebet stærk ane i en artikel i P.T. og mener bl.a., at der nok i virkeligheden gemmer sig mange personer med »en stor og blomstrende efterslægt« lang tid tilbage i tiden. Derfor har jeg fremhævet ordet påviselig som en væsentlig ting ved etableringen af en bestemt person som stærk ane. Knud Prange: *Christian 4. og Rasmus Thestrup*, i PT 1989, s. 152-153.
3. J. Vahl: *Slægtbog over Afkommet af Christjern Nielsen, Borgmester i Varde o. 1500*, Kbh. 1879-1897. Der mangler dog fra et tidligt tidspunkt mange efterkommere i bogen, f.eks. har Hans-Ole Mørk meddelt mig, at der mangler efterkommere efter Christiern Nielsens datter Lene i hendes 2. ægteskab med borgmester Clemens Sørensen i Vejle. Jf. også Alfred Larsen: *Om nogle descendenter af Christiern Nielsen, borgmester i Varde*, PT 1942, s. 188ff.
4. Nogen præcis definition på begrebet eksisterer ikke, og at gå nærmere ind på dette i øvrigt interessante emne vil falde uden for denne artikels rammer. Kaj Albertsen (note 1) siger blot, at det er »personer i fortiden, der optræder på et meget stort antal nulevende personers anetavler«. Den »fortid«, der her tales om, må nødvendigvis ligge en del århundreder bagud i tid, så det i hvert fald er biologisk muligt at have et »stort antal« efterkommere.
5. Behandles i et senere afsnit. Hans Worsøe har gjort mig opmærksom på vigtigheden af dette.
6. Store områder i det sydlige og sydvestlige Jylland blev lagt øde og hele familier udslettet. Et godt indtryk af dette med en omfattende og overbevisende talmæssig dokumentation fås i Aksel Lassen: *Skæbneåret 1659*, 1909.
7. I de senere i artiklen omtalte slægtsopregnelser tales om »feidetiden«, og det synes, som nogle papirer er gået tabt, men der nævnes ellers intet om slægtens tab i den periode.
8. F.C.S., s. 111-117.
9. F.C.S., s. 36-78 i de særskilt nummererede sider bagest i bogen.
10. *Sønderjysk Månedsskrift* 1948, s. 166-171.
11. *Sønderjysk Månedsskrift* 1948, s. 203.
12. *Slekten Astrup fra Astrupgaard gennem 550 aar*, Oslo 1955.
13. Svend Jacobsen & Hans-Ole Mørk: *10 generationer med rod i marsken, efterslægtstavle for herredsfoged Troels Winther på Astrupgård i Brøns Sogn*, 1996.
14. Carl Langholz: *Anetavler for berømte danskere, 1. samling: Digtere og forfattere*, Kbh. 1986.
15. Tavlen O-46, s. 418 i ovennævnte værk.
16. På Hans Egede Schacks anetavle, s. 141 i ovennævnte værk.
17. De var begge børn af Hans Olufsen (ca. 1579-1636), sognepræst ved Skt. Cathrine Kirke i Ribe, og Anne Pedersdatter. Otto Fr. Arends: *Gejstligheden i Slesvig og Holsten fra reformationen til 1864*, bd. II, s. 125.
18. Således skriver f.eks. Provst Astrups svigersøn og efterfølger som sognepræst i Roager Nissenius Pedersen Hygum i Roager kirkebog, at 28/3 1723 døde Niels Astrups datter Maren i Medelby præstegård, hvor hun var på besøg hos sin fætter, sognepræsten Lorentz Fabricius. Men de var ikke fætter og kusine, de var

- også næstsøskendebørn, idet hendes mormor Margrethe Villadsdatter (g.m. Søren Jensen Skive, sognepræst i Roager) og hans farmor Anne Villadsdatter (g.m. Johann Christian Fabricius, sognepræst i Løjt) var søstre.
19. »For Retten fremkom Peder Biørn i Astrup, sognefoged i Brøns Sogn, og i Rette lagde nogle Documenter hans Gaards Herlighed og Rettighed, hvilcke var lydende som følger...«. Det fremgår ikke, hvad formålet har været med tinglæsningen, men det er bemærkelsesværdigt, at dokumenterne ikke er indført kronologisk, men nærmest »efter emner«, således at f. eks. alle aktstykker vedrørende Vrågårds Mark følger efter hinanden, så alle vedr. godset i Moesbøl o.s.v. Hviding Herreds tingbog 1736-1744, fol. 218b., 9/1 1741. (LAA)
 20. DAÅ 2000-02, s. 355ff har stamtavler over Stjerne-Juel'erne, Lilje-Juel'erne og Krabbe-Juel'erne, som er gennemgået. Navnet Eiler optræder i den sidste slægt af de tre med Eiler Juel til Kokholm i Resen Sogn, men han er nærmest jævnaldrende med Troels Winther og har ingen interesse her.
 21. Søn af Iver Juel til Øgelstrup og bror til biskop Hartvig Juel i Ribe (død 1500), som sikkert har været ham behjælpelig med at blive forlenet med Trøjborg. Han blev senere fradømt lenet, da han havde ladet slottet forfalde. DAÅ 2000-02, s. 390.
 22. Trøjborg hørte under den danske krone siden 1407, hvor dronning Margrethe købte gården af Claus Limbek. Samme år pantsatte hun den til Ribe bispestol, som frem til reformationen ejede gården og indsatte lensmænd til at drive den. Aage Roussell (red.): *Danske slotte og herregårde*, Kbh. 1963-68, bd. 16, s. 44f.
 23. En slægt Vinter af Nandrup nævnes 1439 (Peder V.) og en slægt Vinter af Vodstrup får adelsbrev i 1418. A. Thiset og P. L. Wittrup: *Nyt dansk Adelslexicon*, Kbh. 1904. Sidstnævnte slægt nævnes med flere personer i O. Nielsen: *Dueholms Diplomatarium*, Kbh. 1872, s. 16-34, 40-41, 95-96, 106 og 143. Christian Hau: *Bjælken, sparven og den halve bjørn*, 1999, handler også om disse slægter. Se endvidere Poul Verner Christiansen: *Lavadel og storbønder – to stærkt sammenhængende grupper*, i P.T. 2000:1.
 24. Som nævnt sad der før reformationen biskoppelige lensmænd på Trøjborg (jf. note 20), derefter gik godset tilbage til den danske krone.
 25. Peter Rantzau (1535-1602), søn af Gudske Rantzau (død 1564), ammand i Tønder, senere i Haderslev. Peter R. byggede et nyt slot i 1580, som i vore dage henligger som en malerisk ruin (ill. 2).
 26. 12/7 1473 er Erich Hack præst i Brøns (DBM, brev nr. 3287), 7/8 1486 er det Mathias Jensen (DBM, brev nr. 5916) og 19/9 1491 er det Mads Christjensen (DBM, brev nr. 6976). Sidstnævnte optræder endnu 7/3 1514 (dok. 8).
 27. Det er karakteristisk for slægtens geografiske orientering, at det er de to børn, der er bosat i Ribe, han kender. De øvrige børn af Fedder Lund boede alle i eller syd for Tønder.
 28. Fremgår f.eks. af Skærbæk kirkebog 1690-1710, hvor der er indført små nekrologer over de afdøde, og tilsvarende i Vonsild kirkebog. Hans H. Worsøe (udg.): *Vonsild kirkebog 1659-1708*, Kbh. 1982. Emnet er også behandlet i 4 artikler i Bol og By 1995:2.
 29. Han blev senere borgmester i Ribe. J. Kinch: *Ribe bys historie og beskrivelse*, 1. del, Ribe 1869, 2. del, Odder 1884, reprografisk genudg. af Jysk Selskab for Historie, Århus 1985, bd. 2, s. 434f.
 30. Johan Monrad (ca. 1638-1709), godsejer, søn af Erik Monrad, biskop i Ribe, skriver i sin selvbiografi i 1689 bl.a. om sin barndomstid i Ribe. Heri hedder det f.eks. »... och naaede Langetwed, hvor Jesper Hansøn, den rige mand, boede paa den skønne ejendoms-gaard ...«. O. Degn: *Livet i Ribe 1560-1700 i samtidiges optegnelser*, Århus 1971, s. 196.
 31. Frøde Troelsen i Astrup døde 31/1 1681. Brøns kb. Se også note 223.
 32. Hans Andersen (1580-1651), herredsfoged i Hviding herred (se note 123). Epitafium i Brøns kirke. *Danmarks kirker*, bd. XXI, s. 1238.
 33. Emmerlev kirkebog.
 34. Se afsnittet: Efterslægtstavle over de fem ældste slægter, 4. slægted, nr. 4. Om delingen af gården, se dok. 39 i kildegruppe III.
 35. Nationalmuseet (udg.): *Danmarks kirker*, bd. XXI, *Tønder Amt*, Kbh. 1957, s. 1239.
 36. I hvert fald passer årstallene med, hvad vi dokumentarisk kan fastslå vedrørende Peder Troelsens og Niels Pedersens dødsår.
 37. En sådan begravelse har eksisteret, for i 1675 lader Fedder Pedersen Beyer åbne sine forfædres grav i Brøns kirke og deri nedsatte sit barns lig. Brøns Præstearkiv, kirkeregnskabsbog 1609-1869. (LAA)
 38. For hver af de 47 aktstykker, der følger, har jeg tilstræbt i en note at omtale, hvor originaldokumentet findes, og dernæst hvor det er gengivet i trykte kilder. For nemheds skyld benyttes følgende forkortelser (udover de, der er præsenteret i starten af noteafsnittet): H.H. betyder, at dokumentet kan læses i Hviding Herreds tingbog 1741 (jf. note 19). H.D. betyder: Emilie Andersen m.fl. (udg.): *De Hansborgske Domme 1545-1578, bd.I-III*, Selskabet for Udgivelse af Kilder til Dansk Historie, 1994. H.R. betyder: De Hansborgske Re-

- gistranter, som er en fællesbetegnelse for Hansborgarkivet, serie A: Kopibøger over åbne og lukkede breve 1543-1580 (RA). Nogle af de ældste af disse findes trykt i Emilie Andersen (udg.): *De Hansborgske Registranter, bd. 2, breve i uddrag 1543-49*, Kbh. 1946.
39. H.H., F.C.S. s. 37.
 40. H.H., F.C.S. s. 37f.
 41. H.H., F.C.S. s. 38.
 42. H.H., F.C.S. s. 38f.
 43. H.H., F.C.S. s. 39f.
 44. H.H., F.C.S. s. 40.
 45. H.H., F.C.S. s. 40f.
 46. F.C.S. (s. 41f), der som kilde angiver Topografisk Samling (RA), hvor jeg ikke selv har fundet det.
 47. F.C.S. (s. 42), der som kilde angiver: »dr. Friis's afskrift af det originale skøde«.
 48. H.H., F.C.S. s. 43f.
 49. H.H., F.C.S. s. 44.
 50. H.H., F.C.S. s. 45.
 51. Tyske Kancelli: Inländische Registratur A 18 (RA), F.C.S. s. 45.
 52. H.H., F.C.S. s. 46.
 53. H.R., Em. And. (se note 38), s. 345-47, F.C.S. s. 46f.
 54. H.H., F.C.S. s. 47f.
 55. H.R., F.C.S. s. 48f.
 56. H.R., F.C.S. s. 49.
 57. H.D. s. 577, F.C.S. s. 50.
 58. Ribe bys tingbog, F.C.S. s. 50ff. Se også note 145.
 59. Erik Kroman (udg.): *Ribe Rådstuedombøger 1527-76 og 1580-99*, Kbh. 1974, s. 89f.
 60. H.H., F.C.S. s. 52f
 61. H.D. s. 817f og 1096.
 62. H.D. s. 1066f.
 63. H.D. s. 1114.
 64. H.R., F.C.S. s. 54.
 65. H.R., F.C.S. s. 54.
 66. H.R., F.C.S. s. 55.
 67. H.D. s. 904f, F.C.S. s. 53.
 68. H.D. s. 907f.
 69. H.D. s. 911f.
 70. H.D. s. 921f.
 71. H.D. s. 910f.
 72. H.R., F.C.S. s. 55ff.
 73. H.H., F.C.S. s. 57f.
 74. H.R., F.C.S. s. 58f.
 75. Tingsvidne fra Hviding Herredsting. Originalen findes ikke, men der refereres til dette tingsvidne i dok.41.
 76. F.C.S. (s. 35), som ikke meddeler nogen originalkilde. Ifl. loven om selvejergods måtte dette ikke deles, men besiddes af én arving, der skulle udløse medarvingerne med en sum penge.
 77. Omtales i dok. 42.
 78. V.A.Secher: *Samling af Kongens Rettertingsdomme 1605-14*, s. 219f. I dommen nævnes en række andre dokumenter, som fremlægges.
- Udover dok.38 også bl.a. en dom af Haderslev 23/2 1594, efter hvilken alle arvinger til Astrupgård med kønsled skulle indføre, hvad de havde arvet. Ditlev Tamm (red.): *Kongens retterting 1537-1660*, bd. 2, s. 269, sag nr. 2460. Her er der dog to væsentlige fejl i kommentarerne til uddraget, idet Anders Hebo kaldes adelig og det siges, at sagen drejer sig om arven efter ham. F.C.S. s. 59ff. Originaldok. findes i Herredagsdombog nr. 20, s. 187-89.
79. K.D., bd. V, s. 38.
 80. H.H., F.C.S. s. 38f.
 81. H.H., F.C.S. s. 62.
 82. H.H., F.C.S. s. 39f.
 83. F.C.S. s. 62. Henviser til: Pakke: Frigårde i Haderslev Amt, bilag s. 103 (RA).
 84. H.H., F.C.S. s. 44.
 85. F.C.S., s. 8-10.
 86. Brevet refereres som nr. 10 i en række af Jørgen Gyldenstiernes breve. Holger Fr. Rørdam: *Efterretninger om humanisten Jørgen Gyldenstjerne*, Danske Magazin, 5. rk., bd. 1, s. 223ff.
 87. A. Thiset: *Danske adelige Sigiller*, 1905, s. 35.
 88. Poul Bredo Grandjean: *Slesvigske købstæders og herreders segl indtil 1660*, Kbh. 1953, s. 18 og tavle 10c og d (jf. ill. 5).
 89. 22/11 1479 og 19/9 1491. DBM, breve nr. 4516 og 6976.
 90. F.C.S., s. 22 og note s. 8-9. I DBM (se ovenfor) står der i begge tilfælde, at seglet viser et »skjold med to krydslagte fisk ?«. Efter selvsyn må jeg give Sommer ret – man kan ikke skelne figuren i skjoldet, og randindskriften er helt væk. Med megen god vilje kan man måske ane, at der i seglet fra 1491 befinder sig en eller anden korslagt figur.
 91. Forholdet belyses i Henrik Fangel: *Vesterbæk – en forsvundet hovedgård i Vestslesvig i Festskrift til Troels Dahlerup på 60 års dagen*, Arusia – Historiske skrifter V, Århus 1985, s. 219ff.
 92. Ovennævnte artikel, afsnit 7, s. 220ff.
 93. Diverse forekomster i Astrup-slægtens dokumenter, i DBM samt Jacob Langebek: *Scriptores rerum Danicarum*, Kbh. 1772-1834, bd. VIII, Løgumbogen. I navnerregistret til sidstnævnte findes alene 13 Svend'er, der nævnes i forbindelse med Løgum Klosters gods i Vestslesvig.
 94. Fangel's ovennævnte artikel (note 91), stamtaflen s. 217.
 95. Samme kilder som nævnt i note 93. Løgumbogens navnerogregister har 13 personer med navnet Winther.
 96. DAÅ 1947, s. 5-7.
 97. De nævnes i Eline Gøyes jordebog som fru Mette, Segebod Krumdiges arvinger i 1400. A. Thiset (udg.): *Fru Eline Gøyes Jordebog*, Kbh. 1892, s. 190 og 215-18.
 98. F.eks. hos Carl Langholz (se note 14) i *Ane-tavle for Hans Egede Schack*, s. 141.

99. Det skal nævnes, at også navnet Troels var meget almindeligt i Vestslesvig i 14/1500-tallet. En optælling i lighed med de ovennævnte (note 93 og 95) viser, at Troels forekommer 18 gange.
100. DAÅ 1947, s. 7. I Thisets udgave af Eline Gøyes jordebog (note 97), s. 216, står det mærkeligt nok omvendt, at det er Troels, der gør Iver fuldmendig.
101. A. Andersen (udg.): *Johannes Oldendorphs selvbiografi*. Skrifter, udgivet af Historisk Samfund for Sønderjylland nr. 34, 1966.
102. Ovennævnte selvbiografi, s. 17.
103. Samme, s. 73.
104. Mange års studier af hvilke personer, der optræder som f.eks. faddere, formyndere e.l. i de sønderjyske storbondeslægter, har vist, at man i hvert fald opfattede alle slægtninge til og med næstsøskendebørn (halvfætre/kusiner) som nære slægtninge, i visse tilfælde endda leddet længere ude (kvartfætre/kusiner), de såkaldte »fjerdemænd«.
105. Ingrid Nielsen (udg.): *Ribe bys jordebog*, Esbjerg 1979, s. 72.
106. Kroman (note 59), s. 5, 7, 9 og 115.
107. Kroman, s. 9, 10, 13-16, 18, 19, 23, 24 og 30.
108. Kroman, s. 7, 19, 21, 22, 25, 45, 47, 48, 50, 52 og 71-73. I. Nielsen (note 105), s. 48, 49, 76, 77 og 79. Kinch (se note 29), bd. 2, s. 37 og 790. Ribe bytingbog 1563 og 1569 (»salig Jacob V.«)
109. Kroman, s. 108-110. I. Nielsen, s. 52. Kinch, bd. 2, s. 108, 110 og 816. Ribe bytingbog 1569 (kaldes da søn af Peder V.), 1570 og 1573.
110. Kinch, bd. 2, s. 60.
111. DBM, bd. 1, brev nr. 68.
112. DBM, bd. 2-5, breve nr. 3287, 4516, 4652, 5307, 5916, 6265, 6485, 6584, 6976, 7176, 7416, 7673, 7674, 7694, 9620, 9895, 9901. Langebeks Scriptoroes, bd. VIII (se note 93), s. 73, 74, 75, 76, 78.
113. DBM, bd. 1, nr. 68 og 220. DBM, 1. rk., udg. ved Kr. Erslev, Kbh. 1894-95, breve nr. 6415, 6886, 6976, 7114, 7193, 7329, 7384, 7586.
114. 21/7 1453 oplader han nogle enge og agre i Hviding sogn for Ribe Kapitel. DBM, bd.1, nr. 873.
115. F.C.S. mener (s. 29), at han forekommer endnu i 1524, men nævner ikke, hvor han har oplysningen fra.
116. DBM, bd. 2-4, breve nr. 6584, 6976, 7176, 7416, 7673, 7674, 7694. Langebeks Scriptoroes, bd. VIII, s. 73, 74.
117. Det kan ikke udelukkes, at Anders Grøn også har hørt til slægten, eller har været gift ind i den. Dels bliver han herredsfoged på et tidspunkt, hvor det tilsyneladende var Astrupgård-slægten, der sad på hvervet, og dels er det givetvis ham, der boende på Rye Kloster (som lå, hvor senere Glücksborg Slot kom til at ligge) skøder Vrågårds Mark til Peder Troelsen (dok.4), tilsyneladende som en rest af noget gods, de har haft sammen i Rejsby.
118. DBM, bd. 5, breve nr. 9620 og 9901 (1502 og 1503). Langebeks Scriptoroes, bd. VIII, s. 83 (1508). Dok. 4 (1513).
119. DBM, bd. 5, brev nr. 6976.
120. Langebeks Scriptoroes, bd. VIII, s. 83.
121. Langebeks Scriptoroes, bd. VIII, s. 77, 80, 81, 143. Sidste gang Peder Troelsen nævnes som herredsfoged er 16/8 1535 i et dokument i Lindved Godsarkiv. Her er Michel Pedersen sandemand. Landbohistorisk Selskabs adkomstregistrering 1513-50, adk. nr. 1535-199. Meddelt mig af Adam Lindgreen.
122. Overskat i Tørning Len dette år. F. Falkenstjerne & Anna Hude (udg.): *Sønderjyske Skatte- og Jordebøger fra Reformationstiden*, Kbh. 1895-99, s. 79.
123. Fem generationer efter hinanden på Havervadgård var herredsfogder: o. 1538-o. 1547: Mikkel Pedersen Holm, som tog over efter Peder Troelsen, derefter – o. 1578/80: sønnen Niels Mikkelsen, derefter – 1602 med afbrydelser: sønnen Anders Nielsen, død 1620 (gravsten i Brøns kirke), o. 1629-1651: sønnen Hans Andersen (jf. note 32), 1651-1659: sønnen Nis Hansen (o. 1610-1659). P.O.Andersen: *Havervadgård* i Sønderjysk Månedsskrift 1954, s. 81-92.
124. Ribe Rådstuedombog (se note 59), s. 45ff.
125. Niels Hansen Tovskov (1504-1572) var byfoged i Ribe ca. 1536-72 og rådmand 1544-72. Ole Degn: *Rig og fattig i Ribe*, Århus 1981, s. 183.
126. Hos O. Degn (se ovf.) anføres, at Niels Tovskov havde en søster Kirstine Hansdatter. Både Hans Tovskov og Peder Troelsen har dermed en søn Niels og en datter Kirstine, som kunne være opkaldt efter et fælles *par* af bedsteforældre Niels og Kirstine.
127. DBM, bd. 5, brev nr. 9620.
128. Langebeks Scriptoroes, bd. VIII, s. 83.
129. Hans efterslægt kan ellers med rimelig sikkerhed føres op til vore dage. Hans søn er fntml. den Svend Pedersen i Øster Gasse, der nævnes som sandemand 1567-1578, og som ifl. Skærbæk sogns kirkeregnskab er morbror til Nis Pedersen i Øster Gasse, som i 1613 betaler af på en gammel gæld til kirken. I 1638 betaler Peder Nissen og Tyge Jebsen af på Nis Pedersens gæld, givetvis fordi de er søn og svigersøn af ham, og dermed er vi kommet så langt op i 1600-tallet, at den videre fortsættelse af slægten kan foregå ved hjælp af Skærbæk sogns kirkebøger.
130. I det mindste bliver den det fra Hans Pedersens tid, jf. dok. 18.
131. Han overtager dog ikke gården direkte ef-

- ter Svend Troelsen. I 1530 nævnes Niels Andersen på Ulleruplund i jordebog over Ribe Kapitels Gods. Falkenstjerne & Hude (se note 122), s. 461.
132. Følgende *hypotese* kan opstilles: Troels Wintther, f. o. 1425, g. 1. o. 1450/55 m. NN, børn: Svend, f. o. 1455/60, måske flere, f.eks. en datter, gift med Anders Grøn (jf. note 117). G. 2. ca. 1463 m. Mette, børn: de tre, der nævnes i 1514.
133. Endnu d. 8/3 dette år strides han med Ullerup-mændene (dok. 34).
134. I skattelisten for Overskatten i Tørning Len 1542. Falkenstjerne & Hude, s. 79 og 92.
135. Som note 122, s. 79.
136. Må være død inden d. 28/8 dette år, hvor børnene taler om fædrene og mødrene arv (dok. 38).
137. F.eks. af Anders Schmidt i *Die Frodesens von Toftum*, Nordfriesisches Jahrbuch 1988, s. 93-126, og 1989, s. 63-107, samt Knud Gether: *Middelalder-familier i Flensborg og Nordfrisland og deres efterkommere i Danmark, Tyskland og Norge*, Kbh. 1986-87, s. 73ff, men de to fremstillinger af slægten er bestemt ikke ens! Slægten kan muligvis føres tilbage til Broder de Toftingh, der nævnes 1337. A. Panten: *Zur Beteiligung von Nordfriesen am Streit zwischen Christian I. und Gerhard von Oldenburg*, Nordfriesisches Jahrbuch 1977, s. 155.
138. Carl Langholz i *Sønderjysk Månedsskrift* 1948, s. 166ff. Gether (se ovf.), s. 115.
139. Sammen med broderen Bernd Frodesen. Adelskabet var tildelt deres farfar Broder Frodsen 9/4 1480. *Historisk Tidsskrift*, Rk. VII, bd. 2, s. 384 og 391.
140. Anders Schmidt i ovennævnte artikel (se note 137), 1989, s. 71.
141. Anders Schmidt lader hende i ovennævnte artikel være søster til Andreas Frodsen og dermed datter af Frode Brodersen på Toftum uden dog at begrunde eller sandsynliggøre, at dette skulle være rigtigere. Nu afdøde A. Schmidt har over for mig både skriftligt og mundtligt tilkendegivet, at han betragtede det som yderst tvivlsomt, at Ingeborg hørte til Frodsen-slægten.
142. Frodsen-døtrene var almindeligvis gift med embedsmænd i Sydslesvig, i flere tilfælde med borgere og rådmænd i Flensborg, en enkelt med en borgmester i Tønder. I intet kendt ægteskab i Frodsen-slægten var ægtefællen fra en nordligere lokalitet end Tønder.
143. I arvesagen fra 5/8 1561 (dok. 19) omtales Niels og Hans Pedersens søsterbørn som arvinger, hvorfor hun må være død inden denne dato.
144. Gerhard L. Grove: *Slægten Plum*, Kbh. 1903, s. 17-19. Kinch (se note 29), bd. 2, s. 75.
145. Grove (se ovenfor), s. 18-19 henviser til Ribe bytingbog 1561, som også F.C.S. gør (dok. 20 og 21 og note 58). Jeg har imidlertid ikke selv kunnet finde noget om sagen dér, ligesom den heller ikke er med i Ejvind Larsens uddrag af disse tingbøger (LAV).
146. Grove, s. 18-19 henviser til Ribe bys skattebog 1544ff (LAV).
147. Han nævnes godt nok i Haderslev amts jordebøger endnu i 1595/96, hvorefter han afløses af broderen Laurids, men det er velkendt, at jordebøgerne ofte først blev ajourført med flere års forsinkelse.
148. Indstævnes sammen med fætterten Fedder Nielsen angående arven fra Astrupgård iffl. breve af 31/12 1585 og 20/1 1586. Tyske Kancellis indenrigske afdeling, pk. D 74 I. (RA).
149. I et dokument fra 6/2 dette år i Lindved godsarkiv. Arusia – historiske skrifter V: Festskrift til Troels Dahlerup, Århus 1985, s. 226.
150. Caspar Petrus: *Ligprædiken over Hr. Fedder Lundten*, 1701.
151. Haderslev amtsregnskaber og jordebøger diverse år 1595/96-1610/11 (RA).
152. Han kaldes ikke på noget tidspunkt for herredsfoged i regnskabet, men han nød den samme frihed for afgifter »formedelst hans fogderis bestilling«. Der er i årene 1595-1602 ikke nogen i Hviding Herred, der i regnskaberne kaldes herredsfoged, først efterfølgeren Benned Sørensen i Barsbøl benævnes sådan i regnskabet 1603/04.
153. Det ældste Haderslev amtsregnskab er fra 1595, og heri hedder det i en marginnote ud for Laurids Lund, at der »findes udi Hans Blommes tid fra Philippi 87 til 88 til Afkortning eenn vid navn Anders Hansen med lige landgilde at være forschaanet for samme fogderis bestilling«.
154. F.C.S. kalder hende Anne (s. 113), men nævner ikke, hvorfra oplysningen stammer. Det passer dog meget fint, at Laurids Hansen Lund i 1588 har overtaget broderens embede, gård og kone!
155. Gravsten (nu forsvundet) i Janderup Kirke. Nationalmuseet (udg.): *Danmarks kirker*, bd. XIX, *Ribe Amt*, s. 1068.
156. K. Jensen og Chr. Simonsen: *Janderup og Billum Sogne*, 1979-83, bd. III, s. 200f.
157. Han lever 30/1 1626 (dok. 43), men hans enke nævnes 22/12 1635 (dok. 46).
158. Se note 148.
159. Brøns kirkebog, som er bevaret fra 1663.
160. Gørding Herreds tingbog 3/11 1651 (LAV).
161. Viggo Mulvad: *Mulvad slægten*, 1989, s. 37ff.
162. Haderslev amtsregnskab dette år: Niels Troelsen fæster sin *salig* faders gård.
- 163 *Danmarks kirker*, bd. XXI, *Tønder Amt*, s. 1147. Han har skænket klokken sammen med

- junker Ludvig Nielsen til Høgsbrogård, én af egnens adelsmænd (af slægten Rosenkrantz, DAÅ 1985-87, s. 786). Det er umiddelbart uforståeligt, hvorfor Troels Nielsen optræder i denne sammenhæng i et andet sogn end hans hjemsgn.
164. Haderslev amtsregnskab 1608/09. At han nævnes blandt bødebetalerne dette år behøver ikke at betyde, at han nødvendigvis er blevet gift dette år, men blot i årene forinden. Han er blot én ud af syv mænd, der skal betale bøde af samme grund, mens der ingen er nævnt i regnskaberne for de foregående år. Jeg kunne tænke mig, at man har samlet nogen sammen til regnskabsåret 1608/09.
165. »Karen Troels« står fadder i Døstrup i 1610 til et barn af præsten Hr. Mikkel. (Døstrup kirkebog). Provst Astrup kalder hende Catharina, men det var ikke ualmindeligt i Sønderjylland, at man brugte Catharina som en lidt forfinet form af Karen.
166. Synes at have haft en søn i Odense, se efter 5. slægtled, nr. 16 og 17.
167. At Niels Pedersen overhovedet havde to døtre, fremgår af dok. 41, hvor Anders Nielsen på Store Hebo omtaler sine fire medsøskende.
168. Omtalt flere steder, f.eks. DBL, bd. VII, s. 217f. Grove (note 144), s. 19-21 og 97-102. H. F. Rørdam: *Kjøbenhavns Universitets Historie*, Kbh. 1869-72, bd. II, s. 543-56. H. Ehrencron-Müller: *Forfatterlexicon omfattende Danmark, Norge og Island indtil 1814*, Kbh. 1924-32, bd. III, s. 107f med flere litteraturhenvisninger.
169. K.D., bd. VI, s. 43.
170. 12/10 1571 får han og andre tilladelse til at lukke Teglgårdsstræde med et plankeværk »for urenselse skyld«. K.D., bd. I, s. 353, 501 og 535.
171. Grove, s. 21.
172. H.F.Rørdam (note 168), bd. II, s. 554.
173. K.D., bd. VI, s. 44.
174. Rettertingsdom 11/6 1574. Erik Reitzel-Nielsen (udg.): *Danske domme 1375-1662*, Kbh. 1978-87, bd. VIII, s. 490, sag nr. 1045.
175. K.D., bd. I, s. 488 og 498.
176. Grove, s. 21-22.
177. Han nævnes ikke i striden om nådsensåret, som starter dette år (se under Peder Frandsen og note 155).
178. Ribe rådstuedombog 15/7 dette år. Kroman (note 59), s. 74-78.
179. Ellers ville broderen Peder givetvis have optrådt også på hans børns vegne i sagen mod Universitetets konsistorium.
180. Grove, s. 22-25, 102-103.
181. Epitafium og gravsten i Helligåndskirken – nu forsvundet. Grove, s. 102f.
182. K.D., bd. VI, s. 45.
183. H.F.Rørdam, bd. II, s. 554. Det originale brev fra Troels og Peder Frandsen af 26/1 1586 findes i Ny kgl. Saml. 752, Det kgl. Bibl.
184. Oluf Nielsen: *Kjøbenhavns Historie og Beskrivelse*, Kbh. 1877-92, bd. III, s. 247f. Indeholder også en instruks om byfogdens arbejde.
185. J. L. A. Kolderup-Rosenvinge (udg.): *Udvalg af gamle danske Domme*, 4. samling (1581-96), Kbh. 1848, s. 226-229.
186. K.D., bd. VI, s. 193.
187. Oluf N. (note 184), bd. III, s. 131f. Reitzel-N. (note 174), bd. V, s. 210ff, sag nr. 677.
188. 2/6 1592 udnævnes Karsten Rytter til byfoged. K.D., bd. II, s. 472.
189. Reitzel-N., bd. III, s. 311, sag nr. 465.
190. Oluf N., bd. IV, s. 211.
191. Nævnes som herold flere steder, f.eks. V.A. Secher: *Samling af Kongens Rettertingsdomme 1595-1604*, Kbh. 1881-83, s. 559 og 593, og samme: *1605-14*, Kbh. 1885-86, s. 12 og 191. Desuden Reitzel-N., bd. VI, s. 466, sag nr. 853, hvor note 7) indeholder en beskrivelse af heroldens opgaver.
192. F.eks. beder han 26/8 1595 kongen om at afslutte en strid mellem ham og en anden borger. K.D., bd. IV, s. 722.
193. K.D., bd. I, s. 601 og 605, bd. II, s. 558. H.U.Ramsing: *Københavns Ejendomme 1377-1728, Oversigt over Skøder og Adkomster*, Kbh. 1943-79, bd. III, s. 55 og 60, bd. V, s. 103.
194. Grove, s. 25.
195. I den anledning gav Universitetet professor Hans Frandsen, brudens bror, en ame vin. H.F.Rørdam, bd. IV, s. 310.
196. Oluf N., bd. III, s. 189f. K.D., bd. IV, s. 691, 692 og 694. Kolderup-Rosenvinge (note 157), 4. saml., s. 228.
197. K.D., bd. I, s. 548.
198. K.D., bd. II, s. 331.
199. K.D., bd. VI, s. 96 og 97.
200. Optræder 17/1 1655 i Tønder som medgarant for en sum penge, hans afdøde svigersøn, apoteker Andreas Lorentzen, skylder. (Tønder bys retsprotokol 1648-57, LAÅ). Død senest i 1665, hvor hans arvinger skænker Højer kirke 50 rigsdaler. Claus Rolfs: *Højer sogns og flækkes historie*, 1998 (dansk oversættelse af den oprindelige, tysksprogede udgave fra 1926), s. 41. Her skrives, at han døde præcis i 1665, men det kan vi ud fra oplysningen om pengegiven ikke nødvendigvis slutte.
201. Jordebog for Tønder Amt dette år. Peter Kr. Iversen: *Tre gottorpske jordebøger 1607-13*, 1994, bd. I, s. 280.
202. Nævnes i disse embeder flere gange hos Rolfs (se note 200): s. 36, 75, 172, 373 og 392.
203. Nævnes i ligprædikenen over sønnen Fedder Lund (note 150).

204. Der kendes umiddelbart med sikkerhed tre børn af Andreas Lund, nemlig nr. 2) (ifl. Tønder bys retsprotokoller), nr. 5) (ifl. Møgeltønder kirkebog) og nr. 6 (ifl. ligprædikenen over denne). Flere års studier af storbondeslægterne i det sydvestlige Sønderjylland har vist, at børn, børnebørn o.s.v. af disse tre optræder massivt som faddere, formyndere o.l. hos efterkommerne efter nr. 1), 3) og 4), hvorfor det må antages, at også de tre er børn af Andreas Lund.
205. Haderslev amtsregnskaber diverse år.
206. Han havde kun ét barn, sønnen Hans Benneßen, gmd. i Ullerup, der igen kun havde to døtre, der døde som børn. Skærbæk kirkebog.
207. Døstrup kirkebog er bevaret fra 1603, derfor kendes de præcise årstal for disse personer.
208. F.C.S., s. 113.
209. Haderslev amtsregnskaber 1698/99. Heri findes en lille bog med ægteskabsdispensationer, i flere tilfælde, bl.a. dette, bilagt små stamtavler fra sognepresterne.
210. Janderup og Billum Sogne (note 156), bd. III, s. 201f.
211. Carl Lindberg Nielsen: *Varde bys historie*, Varde 1942, s. 280ff.
212. Vester Horne Herreds gejstlige skifteprotokol 1719-57, skifte nr.1.
213. Der består en anelse usikkerhed om, hvorvidt Broder L. Beyerholms kone, hvis navn ikke kendes, faktisk var en datter af Fedder Nielsen på Astrupgård, men analyser af faddere og trolovelsesvidner i Brøns kirkebog i de følgende generationer viser ret tydeligt, at hans efterkommere må høre til kredsen omkring Astrupgård-slægten, og erfaringer synes også at vise, at personer udefra, som blev bosat i Astrup, ofte ved ægteskab med en pige fra slægten, fik en part af gårdens oprindeligt (fra Peder Troelsens tid) meget betydelige jordtilliggende.
214. Gården, som var en helgård, var den eneste i Astrup, der hørte under Løgumkloster Amt. Løgumkloster amtsregnskaber 1633/34ff.
215. Optræder sammen med moderen på Gørding herredsting dette år (jf. note 160).
216. Amtmand Stemmanns uddrag af de senere forsvundne tingbøger for Hviding Herred. C.L.E. von Stemmann: *Schleswigs Recht und Gerichtsverfassung im siebenzehnten Jahrhundert*, 1855, extract nr. 33 fra Hviding Herred, s. 75.
217. Hun lever 9/2 1666, hvor sønnen Søren Beyer på hendes vegne indstævner nogle mænd på Ballum birketing. (Ballum Birks tingbog dette år, LAÅ). Hendes mand står fadder i Emmerlev i 1655 ifl. kirkebogen.
218. Også her består der en smule usikkerhed om, hvorvidt Laurids Jensens kone Kirsten faktisk var en datter af Fedder Nielsen, men betragtningerne er de samme som ovenfor i note 213.
219. Står ikke i Brøns kirkebogs begravelsesregister og må derfor anses for død inden kirkebogens start i 1663.
220. Haderslev amtsregnskab dette år.
221. Se note 123.
222. Da provst Astrup skrev sine familieoptegnelser i 1690/92, siger han, at 2 sønner og 4 døtre lever endnu. De to sønner er ham selv og Anders, der først dør i 1702. Altså må Troels være død på det tidspunkt. Niels Astrups svigersøn Nissenius Pedersen Hygum, der efterfulgte ham, og som fortsatte slægtsnotaterne, omtaler heller ikke Troels eller nogen børn af ham. F.C.S. (s. 46) lader ham være identisk med en gårdmand i Søndernæs i Brøns sogn Troels Nielsen, hvis gravsten stadig findes på kirkegården i Brøns og på hvilken han endda kaldes Troels N. *Winther*. Det ser jo besnærende ud, men da han levede ca. 1627-1700, kan det af ovennævnte grund ikke være Niels Troelsens søn. Yderligere kan jeg tilføje, at blandt fadderne til hans to døtre, født i 1676 og 1683, er ikke en eneste fra Astrupgård-slægten. *Danmarks kirker*, bd. XXI, s. 1240-41. Brøns kb.
223. Han siges at være 74 år ved sin død, hvilket betyder, at han egentlig burde stå før broderen Niels. Det er imidlertid uklart, hvornår forældrene er blevet gift og dermed, hvornår broderen er født (jf. note 164).
224. Jf. diverse bind af Odense bys skifteprotokoller, f.eks. skp. V, folio 136, og skp. VIII, folio 293 vedr. Niels Knudsen.
225. Grove, s. 25-26.
226. Acta Consistorii 1619-24, fol. 274 og 282. Gengivet i Holger Rørdam (udg.): *Historiske Samlinger og Studier over danske Forhold og Personligheder især i det 17. Årh.*, Kbh. 1891-1902, bd. 4, s. 464-65.
227. Omtales flere steder, f.eks. Grove, s. 26. H.F. Rørdam, bd. III, flere steder. C.F. Brickas udg. af DBL, bd. XII, s. 235. R. Vinding: *Regia Academia Hauniensis*, s. 225ff. Ehrencron-Müller (note 168), bd. VI, s. 85.
228. Holger Rørdam (note 226), bd. 4, s. 73.
229. Ejvind Slottved: *Lærstole og lærere ved Københavns Universitet 1537-1977*, Kbh. 1978, s. 146.
230. K.D., bd. VI, s. 54.
231. K.D., bd. I, s. 619 og 622.
232. Ramsing (note 193), bd. VI, s. 183.
233. Grove, s. 26-29 og 104-108. H.F. Rørdam, bd. III og IV, flere steder. DBL, bd. XVIII, s. 419. Ehrencron-Müller, bd. VI, s. 308f med flere litteraturhenvísninger.
234. Holger Rørdam, bd. 4, s. 306-07.

235. K.D., bd. VI, s. 57.
236. K.D., bd. VI, s. 277. Ramsing, bd. V, s. 27, 58, 71 og 103.
237. Oluf N., bd. IV, s. 238, 386 og 388. K.D., bd. I, s. 605 og bd. VI, s. 220.
238. Wib., bd. III, s. 370. Efter begge forældrenes tidlige død er farbroderen Christen Mortensen, sognepræst i Hjembæk, formynder for dette barn samt faderens børn i 1. ægteskab. Historisk Tidsskrift, Rk. V, bd. 1, s. 47.
239. Wib., bd. II, s. 381.
240. Efterslægten efter kunstdrejermester Christian Jacob Kemp (1739-1810), hvis hustru Johanne Ludovica Werløs var en sønneatter af Ellen C. Buchwald. A. Wahl: *Slægten Kemp*, 1928, s. 11-19.
241. Efterslægten efter etatsråd, direktør Georg Herman Julius Ulrich (1828-1907), hvis hustru Gyrithe Christine Margrethe Kemp var en sønnesøns datter af ovennævnte Chr. J. Kemp.
242. Ole Worm i sørgeprogrammet ved Claus Plums død (Grove, s. 105-107) og Rasmus Vinding i »Regia Academia Hauniensis« (jf. note 227).
243. Vor Frue sogns kirkebøger begynder henholdsvis 1631 (døbte) og 1649 (begravede).
244. Grove, s. 35.
245. P.T. 1983, s. 68 og 190.

Svend Jacobsen, f. 1942, cand. scient. 1965, ansat som adjunkt, senere lektor (matematik) ved Rysensteen Gymnasium fra 1966, administrativ/ledende inspektør fra 1987, pensioneret 2002. Har tidligere skrevet artikler til Personalhistorisk Tidsskrift (i 1972, 81 og 85) om sønderjyske slægter. Udgav i 1996 sammen med Hans-Ole Mørk *10 generationer med rod i marsken. Efterslægtstavle for herredsfoged Troels Winther på Astrupgård i Brøns sogn*. I forbindelse med nærværende artikel vil jeg gerne takke mine slægtsforskervenner Finn Grandt-Nielsen, Carl Langholz, Adam Lindgreen, Jacob Löwe og Hans-Ole Mørk for mange gode og inspirerende samtaler og diskussioner, samt Hans Worsøe for en god dialog omkring det endelige manuskript. Adresse: Nyelandsvej 16, 3., tv., 2000 Frederiksberg. E-mail: sv-ig-jacobsen@webspeed.dk

Enhver henvendelse med spørgsmål eller kommentarer til denne artikel er meget velkommen.

